ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 23 februari 2013

SPOTLIGHT
Jeugd zeilt in Caracasbaai 2

REPORTAGE
Seminar Bedrijvenplatform Milieu 5

REPORTAGE
Ruim 100 miljoen dollar toegezegd 10

Roberto Lopez Ramirez:

'Een wonderlijke voetbalcarrière'

Roberto Lopez Ramirez was onlangs weer even op Curaçao. Reden voor Ñapa om met hem te gaan praten. Lopez Ramirez heeft namelijk een bijzonder verhaal. Roberto Lopez Ramirez was in 2005 namelijk zeer nauw betrokken bij Lionel Messi, die afgelopen maand voor de vierde keer op rij tot beste voetballer ter wereld werd verkozen.

'Messi is bescheiden, wars van arrogantie'

Keeper Oscar Ustari stijlvol in actie tijdens de training.

Tekst: Jeroen Baldwin

Na het behalen van het wereldkampioenschap.

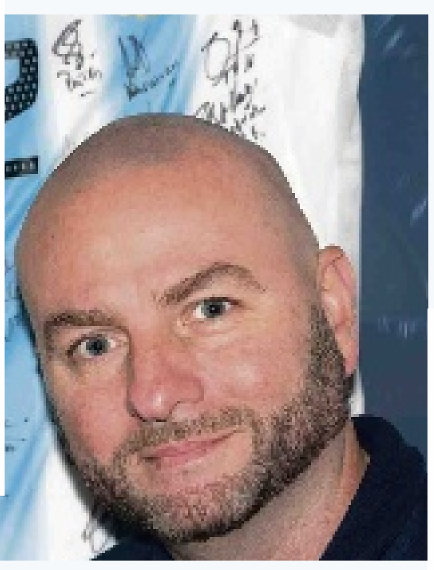

Roberto Lopez Ramirez

Roberto groeide op Curaçao op en was als kind een actief sporter. "Ik heb van alles gedaan: voetbal, tafeltennis, tennis en natuurlijk honkbal. Momenteel speel ik nog zaalvoetbal. Ook in passief opzicht ben ik een liefhebber. Ik volg vooral voetbal, honkbal, tennis, Formule 1 en atletiek."

Na de middelbare school vertrok Lopez Ramirez naar Nederland om een studie te gaan volgen. Na die studie met goed gevolg te hebben afgerond ging hij aan het werk bij de Curaçaose vestiging van de Rabobank. Al vlot werd hij teruggehaald naar Nederland om bij de hoofdvestiging van de bank in Utrecht aan de slag te gaan. "Ik heb er elf jaar gewerkt", zegt hij. "En tussendoor werd ik nog een jaar in Brazilië tewerkgesteld. Inmiddels ben ik alweer vijf jaar actief als zelfstandig ondernemer in de IT-branche."

Gezien zijn passie voor sport besloot hij zich - ook uit drang naar iets spannends - aan te melden als vrijwilliger voor de Olympische Spelen van 2004 in Athene. Hij kreeg op basis van zijn opleiding een heel interessante functie, namelijk die van Sports Information Officer.

"Dat was al prachtig om mee te maken en het smaakte naar meer", vertelt Lopez Ramirez. "Goed en wel thuis las ik ergens dat er vrijwilligers gezocht werden voor de organisatie van het WK voor spelers onder 20 jaar dat in Nederland plaatsvond. Nou, ook mooi natuurlijk. Ik meldde me aan en werd al snel uitgenodigd om eens te komen praten. Gezien mijn curriculum vitae en ervaring op de Spelen werd me gevraagd of ik er voor voelde een 'iets zwaardere' taak op me te nemen. Als vrijwilliger nog altijd, dat wel. Ik had bij wijze van spreken al genoegen genomen met het scheuren van entreekaartjes in een stadion, maar in plaats daarvan kreeg ik het voorstel om Team Liaison Officer te worden, zeg maar het aanspreekpunt voor een nationale ploeg. Dat leek me wel interessant, ook al zou het me een pak aan vrije dagen gaan kosten. Het werd Argentinië en daar was ik uiterst content mee, want ik had altijd wel wat met het Argentijnse voetbal. Ik weet wel, op Curaçao zijn ze vooral voor Brazilië, maar dat heb ik altijd vreemd gevonden. Ik bedoel: Curaçao heeft niks met Brazilië, eerder met Nederland natuurlijk. Nu helemaal omdat er met regelmaat jongens met Curaçaose roots deel uitmaken van de Oranje-selecties. Ikzelf had altijd meer met Argentinië omdat ze techniek aan kracht en mentaliteit koppelen. Braziliaans voetbal is meer showvoetbal. Ik heb er een jaar gewoond en zelfs dat leidde er niet toe dat ik me tot het Braziliaanse voetbal aangetrokken ging voelen."

Spraakgebrek

Lopez Ramirez was bij de Argentijnse selectie betrokken vanaf het moment dat de ploeg voet op Nederlandse bodem zette. "Ik moest ze gaan 'afhalen' op Schiphol", vertelt hij. "Ik werd voorgesteld en zat in de bus richting Enschede naast de teammanager die mijn directe aanspreekpunt was. Al snel bleek dat er heel wat van me verwacht werd, want van het hele Argentijnse gezelschap was er werkelijk niemand die Engels sprak. Ik dacht dat ik wist wat me te doen stond, maar het pakte even anders uit. Ik werd tolk voor een man of dertig, moest aanzitten bij de persconferenties, aanwezig zijn bij de dopingcontroles, bij de besprekingen met de FIFA, bij de wedstrijdvoorbesprekingen, bij overleg tussen kok, dokter en keuken van het hotel, je kunt het zo gek niet bedenken of ik moest wel komen opdraven. Het was heftig, maar wel heel leuk natuurlijk, want ik kon zo diep in de keuken kijken van de Argentijnse nationale ploeg, maar ook in de organisatie van zo'n WK en die van de FIFA."

Gaandeweg het toernooi bouwde Lopez Ramirez goede contacten op met mensen uit de Argentijnse staf, maar ook met een aantal spelers. "Met Oscar Ustari, de keeper die nu bij het Argentijnse Boca Juniors speelt, had ik het beste contact. Ook met José Ernesto Sosa, voormalig speler van Bayern München, kreeg ik een band, al was het alleen maar omdat ik uren met hem doorbracht in het ziekenhuis. Hij brak op één van de laatste trainingen voor de eerste wedstrijd zijn pols en moest dus het toernooi aan zich voorbij laten gaan. Hij maakte het toernooi wel mee, maar vanaf de tribune. Zelf zat ik op de spelersbank tussen de trainers en de reserves in. En oh ja, Neri Cardozo was blij met me, want ik hield hem richting de media altijd wat uit de wind. Neri stotterde namelijk nogal en zeker als hij interviews moest geven speelde hem dat parten. Dat sloeg hij dus liever over, want hij schaamde zich voor zijn spraakgebrek."

Bescheiden

"De Argentijnse ploeg kende aardig wat spelers die het inmiddels een heel eind geschopt hebben. Wat te denken van Sergio 'Kun' Agüero, die nu bij Manchester City speelt? Ook Pablo Zabaleta speelt bij de heersende Engelse kampioen en is daar zelfs reserve-aanvoerder; Gabriel Paletta speelt in de Italiaanse Serie A bij Parma; Ezequiel Garay in Portugal bij Benfica, Fernando Gago bij Valencia, Lucas Biglia bij Anderlecht en Lionel Messi... Ja, die behoeft verder geen betoog. De speler van Barcelona werd afgelopen maand voor de vierde achtereenvolgende keer door bondscoaches en aanvoerders van alle nationale ploegen ter wereld verkozen tot beste voetballer van de wereld."

"Toen, in 2005, was 'Leo' al de grote ster", herinnert Lopez Ramirez zich maar al te goed. "Zijn roem was hem al vooruit gesneld. Werkelijk iedereen wilde een interview met hem. En ja, ik moest het steeds regelen en dan ook nog als tolk optreden. Daardoor leerde ik hem in een korte periode best goed kennen. Hoe Messi was? Eigenlijk zoals hij nu nog steeds is. Ik denk dat iedereen wel een kloppend beeld bij hem heeft. Hij is rustig, verlegen bijna, bescheiden ook. Gewoon een lief manneke. Hij is wars van enige vorm van arrogantie. Op zich is dat opmerkelijk, want als je zo 'groot' bent als hij, dan is de neiging tot zweven en zelfoverschatting groot natuurlijk. Daarvan heb je voorbeelden te over. In de Argentijnse spelersgroep van toen had je bijvoorbeeld Lucas Biglia. Die jongen die bij Anderlecht speelt en deze maand opzien baarde door gewoon niet op te komen dagen bij de trainingen. Hij zat nog in Argentinië en verwachtte dat zich wel een grote club voor hem zou melden. Echt een verwaande vent. Was hij toen ook al. En nergens op gebaseerd, hè! Zo goed is hij niet. Nee, dan liever 'Leo'."

'Met Diego...'

Ook de NOS, de Nederlandse Omroep Stichting, wilde vanzelfsprekend graag een interview met de 'rising star'. De NOS volgde het toernooi op de voet, ook omdat Oranje natuurlijk mee deed. De Nederlandse ploeg verloor in de kwartfinales overigens van Nigeria, na maar liefst 19 penalty's, noodzakelijk geworden na een 1-1 eindstand, ook na verlengingen. In Oranje speelden toen behalve IbrahimAfellay, UrbyEmanuelson, Ryan Babel en Quincy-Owusu-Abejie ook een paar spelers met Curaçaose roots: Hedwiges Maduro, KemyAgustien en Prince Rajcomar.

Kees Jongkind was de verslaggever die Lopez Ramirez regelmatig tegenkwam. Jongkind wilde graag ook eens Messi voor de microfoon hebben.

"En toen gebeurde er iets geks", herinnert Lopez Ramirez zich. "Ze zaten daar te praten toen mijn telefoon ging. Ik nam op en hoorde iemand zeggen 'ja, met Diego hier'. Dus ik zeg 'oké, welke Diego?' Want ja, Diego is een veel voorkomende naam natuurlijk. 'Diego Armando Maradona', klonk het plechtig en met zware stem. 'Okeeee', zei ik, nadenkend. 'Ja, ik hoorde dat ik via jou in contact kan komen met Leo', zei hij. Ik beaamde dat en gaf de telefoon door aan Messi, die daarna kort met Maradona sprak. Het was zó raar! Maar alles was een beetje onwerkelijk die weken natuurlijk. Je beleeft alles als het ware in een roes en pas daarna realiseer je je wat je allemaal hebt meegemaakt en gedaan."

Kus

Argentinië kwam uiteindelijk in de finale, maar gaandeweg het toernooi kreeg het voorhoofd van Roberto Lopez Ramirez nog een bijzondere betekenis. Hij lacht, de Curaçaoënaar. "Kijk, de Argentijnen verloren de eerste wedstrijd van het toernooi van de Verenigde Staten. Dat ging nergens over, want die Amerikanen werden helemaal zoek getikt, maar het balletje wilde er gewoon niet in en op één van de spaarzame counters hadden zij wel succes. Dat was een domper natuurlijk. Vóór de volgende wedstrijd, tegen Egypte, haalde Ustari een geintje uit. Vlak voor ze 'naar buiten' gingen, gaf hij me een kus op mijn kale bol. Het was iets dat opgeld had gedaan tijdens het WK van 1998: toen gaf de Fransman Laurent Blanc voor elke wedstrijd keeper Fabien Barthez ook een kus op zijn kale knikker. En wat denk je? We wonnen van Egypte, met 2-0 door doelpunten van Messi en Zabaleta. Nou zijn vrijwel alle voetballers erg bijgelovig, dus die kus op mijn voorhoofd bleef erin. Elke wedstrijd kwam Ustari naar me toe vlak voor het begin en drukte hij zijn lippen even op mijn voorhoofd."

In de halve finale tegen Brazilië ging het echter bijna mis. "Ik had er helemaal niet bij stilgestaan, maar de wedstrijd stond op het punt van beginnen en de scheidsrechter keek naar de keepers met de fluit in zijn mond en de armen in de lucht, zo van 'allemaal klaar?' Maar nee, Ustari was nog niet klaar, zo realiseerde hij zich ineens. Hij zwaaide met zijn armen en begon te rennen. Ik zat net op de spelersbank en zag hem op me af komen stormen. Pas toen dacht ik ook 'ojee, de kus! We zijn de kus vergeten!' Ustari kwam, kuste me en rende weer naar zijn doel. Mijn telefoon stond vanaf dat moment niet stil, want iedereen in Brazilië zat natuurlijk naar de wedstrijd te kijken, waaronder veel mensen die ik had leren kennen toen ik dat jaar in Brazilië werkte. En ze hadden allemaal wat te melden natuurlijk. Dat werd nog erger toen we de Brazilianen versloegen, met 2-1, door een goal van Pablo Zabaleta in blessuretijd. Ja, het was prettig om toen bij de winnaars te horen, ha ha."

De droom

In de finale won Argentinië met 2-1 van Nigeria, door twee goals van Messi. "Prachtig om mee te maken", mijmert Lopez Ramirez, die in de jaren daarna af en toe nog eens contact had met sommige spelers. "Maar die gasten worden geleefd, dus contacten verwateren snel", zegt Lopez Ramirez. "Dat weet je, zo gaat het. Ik heb wel contact gehouden met de materiaalman. Twee jaar geleden ben ik nog bij hem geweest. Heb ik daar kerst gevierd, was heel leuk."

Een echte Argentinië-supporter is Lopez Ramirez niet geworden naar aanleiding van zijn avontuur met de U-20 selectie. "Nou ja, ik bewonderde altijd al wel het Argentijnse voetbal, maar veel extremer is het niet geworden. Als ik moet kiezen tussen Oranje en Argentinië, dan weet ik het wel. Dan kies ik echt voor Nederland." Om daar lachend aan toe te voegen: "Toch plaag ik mijn Nederlandse vrienden ook weleens met het feit dat nu nét een Curaçaoënaar als eerste en enige Nederlander ooit wereldkampioen voetbal is geworden. Dat kan Johan Cruijff me niet nazeggen."

Lopez Ramirez hoopt wel dat het Lionel Messi nog lukt die ene overgebleven droom waar te maken: wereldkampioen worden met de A-selectie. "Maar dan zal het toch in 2014 moeten gebeuren. Uitgerekend in Brazilië ja. Dat zou ik prachtig vinden. Maar of het lukt, is een tweede. De Argentijnen hebben geen middenvelders als Xavi en Iniesta die Messi kunnen sturen met hun steekpasses. Daar zit 'm de kneep. Goeie aanvallers genoeg, verdedigend gaat het ook wel, maar het probleem ligt op het middenveld. Maar goed, ze hebben nog anderhalf jaar om een concept uit te vogelen waarin Messi het beste tot zijn recht komt. Ik denk dat het de moeite waard is. 'Leo' kan Argentinië weer wereldkampioen maken."

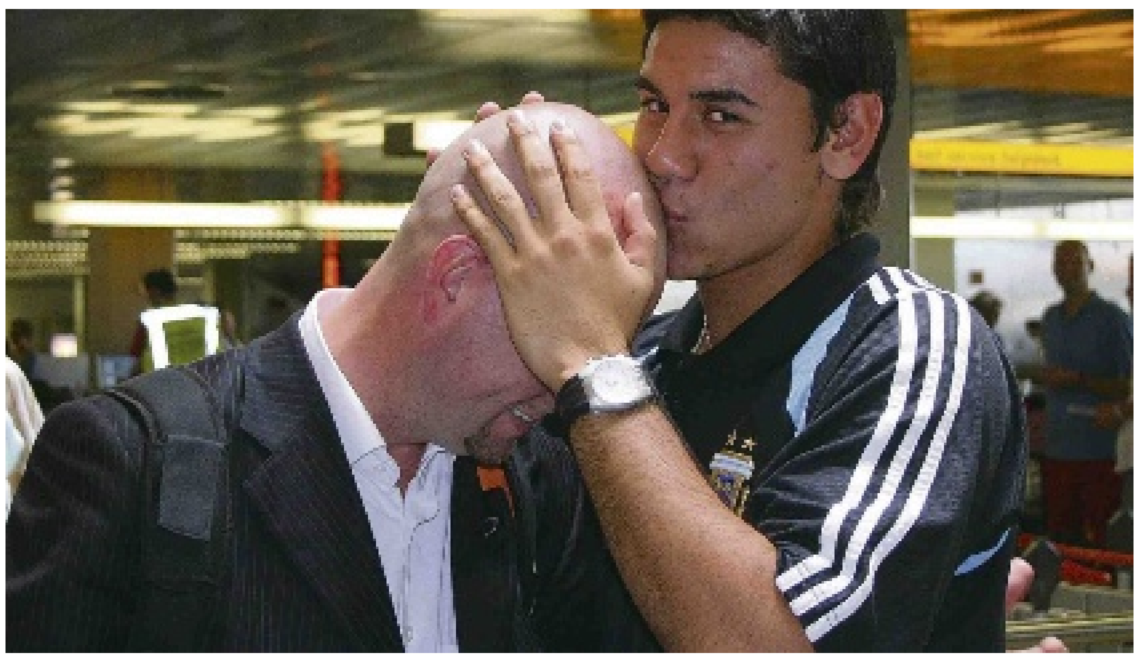

De afscheidskus.

ÑAPA 2013
Nr. 6

INHOUD

‘Een wonderlijke voetbalcarrière’ 1
Jeugd zeilt in de Caracasbaai 2
Verslaafden zijn nooit afgeschreven 3
Gezondheid 4
Seminar Bedrijvenplatform Milieu 5
Cultuur 6
Literatuur 7
Varia Puzzels 8
Eten & drinken 9
Ruim 100 miljoen dollar toegezegd 10
Business Rubrieken 11
Business In bedrijf 12
Spotlight op lid van Adeck 13
Business Rubrieken 14

Uitgelicht

Jeugd zeilt in de Caracasbaai

In de Caracasbaai vond afgelopen weekeinde het internationale jeugdzeilevenement Curaçao Youth Championship van Youth Sailing Curaçao (YSCO) plaats. Winnaars waren Optimist klasse: Juliette Lukowski (1), Cas van de Klok (2) en Guillaume Montesant (3); Optimisten B klasse: Friso van der Meulen (1), Shamira van Luipen (2) en Anish Persaud uit Barbados (3); Optimisten A (foto boven): Tijn van der Gulik (1), Camiel Voigt (2) en Mariangela Fray (3); Sunfishes (foto rechts): Alexandra Siebels (1), Kevin Maastweede (2) en Ilona van Brug (3). Laser Radiaal (foto links): Kevin van Otterdijk (1), Rhone Findlay uit St. Maarten (2), Deion van Rooijen (3) en Kristie van der Woude als eerste meisje.
Foto’s: Cisca Rush

Foto van de week

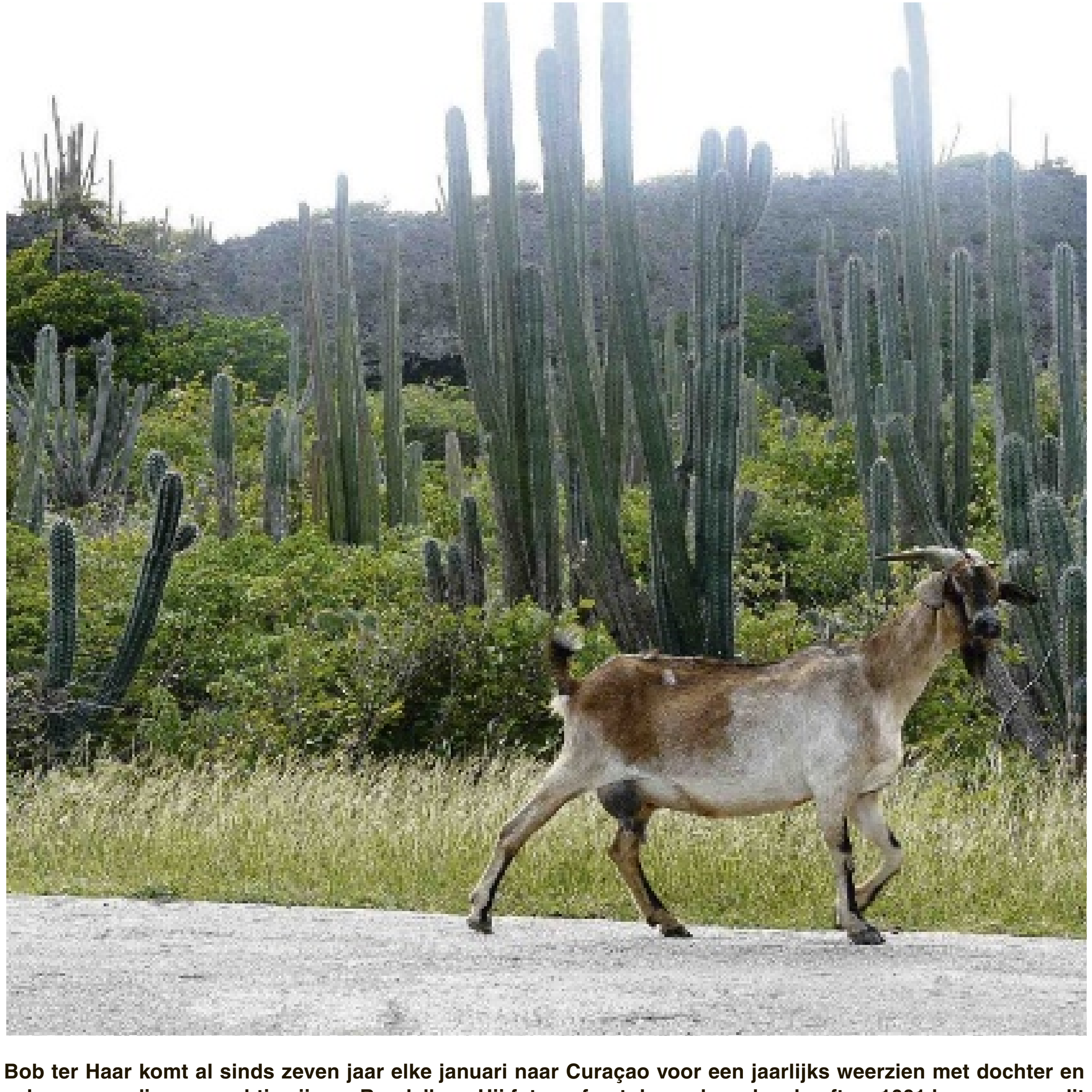

Bob ter Haar komt al sinds zeven jaar elke januari naar Curaçao voor een jaarlijks weerzien met dochter en schoonzoon die woonachtig zijn op Banda’bou. Hij fotografeert dan ook veel en heeft na 1001 leguanen, er dit jaar voor gekozen om ook andere dieren te fotograferen, zoals de geit op de weg naar de San Pedro-farm, met een blik van ‘wat doe jij hier’.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem naar napa@amigoe.com

Thuis

‘Gelijkvloers’

Monique Casimiri

Ons huis heeft één verdieping. Het huis van mijn zus al twee. Volgens mijn zoontje woont mijn zus in een hotel, met al die kamers.
Hij sliep boven en wij beneden. Maar daar was meneer het niet mee eens. Ook hij wilde beneden slapen. Net als iedereen, was zijn verweer. Net als papa en mama en de poes. Tegen dat laatste kon ik niets meer inbrengen, dus hij mocht ook naar beneden. We hadden nog een kamer over, dat wil zeggen, dat was de studeerkamer, maar goed, we wilden het best proberen. Niet alles meteen omruilen, maar een proefperiode van een paar weken. Het gevolg is nu dat hij slaapt tussen heel veel boekenkasten en ik werk onder een poster van Pluk van de Petteflet.

Als kind had ik mij nooit gerealiseerd dat wonen op één woonlaag erg prettig is. Het was vanzelfsprekend. Iedereen woonde op dezelfde verdieping. Je had maar één verdieping. Hooguit een paar treetjes om je huis binnen te komen. Ooit bedacht om het stof van het zand uit de tuin buiten te houden.
Toen wij ons huis kochten vond ik het meteen erg fijn dat we maar één verdieping hadden in dit huis. Je hoefde hooguit één trap op. En nu die kleine beneden slaapt hoef ik niet meer meerdere keren per dag naar boven. Ik werk er nu, dus dat is één keer heen en één keer terug.
Voor de rest hebben wij alles gelijkvloers. Mensen vragen weleens bij binnenkomst of ik heb moeten wennen aan dit huis. Nee joh, zeg ik dan altijd, het is net als vroeger. Alles gelijkvloers, heerlijk. Ik snap ook niet dat er op Curaçao steeds meer de lucht in wordt gebouwd. Ik zie het als een soort van luxe. Het ene huis is nog groter dan het andere en dan die verdieping erop. Dat is het. Wat ze dan vergeten is dat je dan ook al die trappen op moet. Als je kind ziek is, kan je een trap op. Wat zeg ik, dan kan je die trap wel tien keer op. Ben je aan het opruimen, dan kan je die trap weer op. En waar lag nou ook alweer dat ene boek? Oh ja, boven, en daar ga je dan weer.
Als student heb ik altijd in een flat gewoond en dat beviel prima. Ook alles gelijkvloers. Net als nu, maar dan met minder mensen om me heen.
Nee, ik zou niet anders meer willen. Het voelt als thuis, het is luxe.

Colofon

BLADMANAGER
Linda van Eekeres

EINDREDACTEUR
Hans Vaders

ADVERTENTIES
Marloes Tak

VORMGEVING
Wendela Ataliede
Sarah Kuiper

Aan deze Ñapa werkten mee:

Adeck
Ingemara Bak
Jeroen Baldwin
Oetie Basilio
Monique Casimiri
Dick Drayer
Verele Ghering
Hans de Haan
Lennart Huijsen
Erik van Kampen
Shakti-Aroena Lakhi
Brede Kristensen
Judice Ledeboer
Roxanne Martha
Peter Onvlee
Jan de Ruijter
May Voges
Mineke de Vries
Miriam de Windt
Ken Wong

Ñapa is een publicatie van:
Uitgeverij Amigoe NV
Scherpenheuvel z/n
Curaçao

Tips voor de redactie?
Bel 736-9050
Email napa@amigoe.com

Adverteren?
Bel Marloes Tak
736-9050 / 516-7377
advertentienapa@amigoe.com

'Weg omhoog vreselijk moeilijk'

Verslaafden zijn nooit afgeschreven

Hij is net terug in Nederland van een reis langs Aruba, Curaçao en St. Maarten, dit alles in het kader van samenwerking en leren van elkaar op het gebied van verslavingszorg en psychiatrie. Zo werkte hij onder meer aan de voorbereiding van een driedaags congres over dit onderwerp, dat in oktober plaatsvindt op St. Maarten. We spraken met Willem van der Zee: over zijn visie op de verslavingszorg en de concrete plannen voor samenwerking op de eilanden. "Verslaving is een ziekte, als je er niets aan doet, wordt het van kwaad tot erger en is de situatie uitzichtloos."

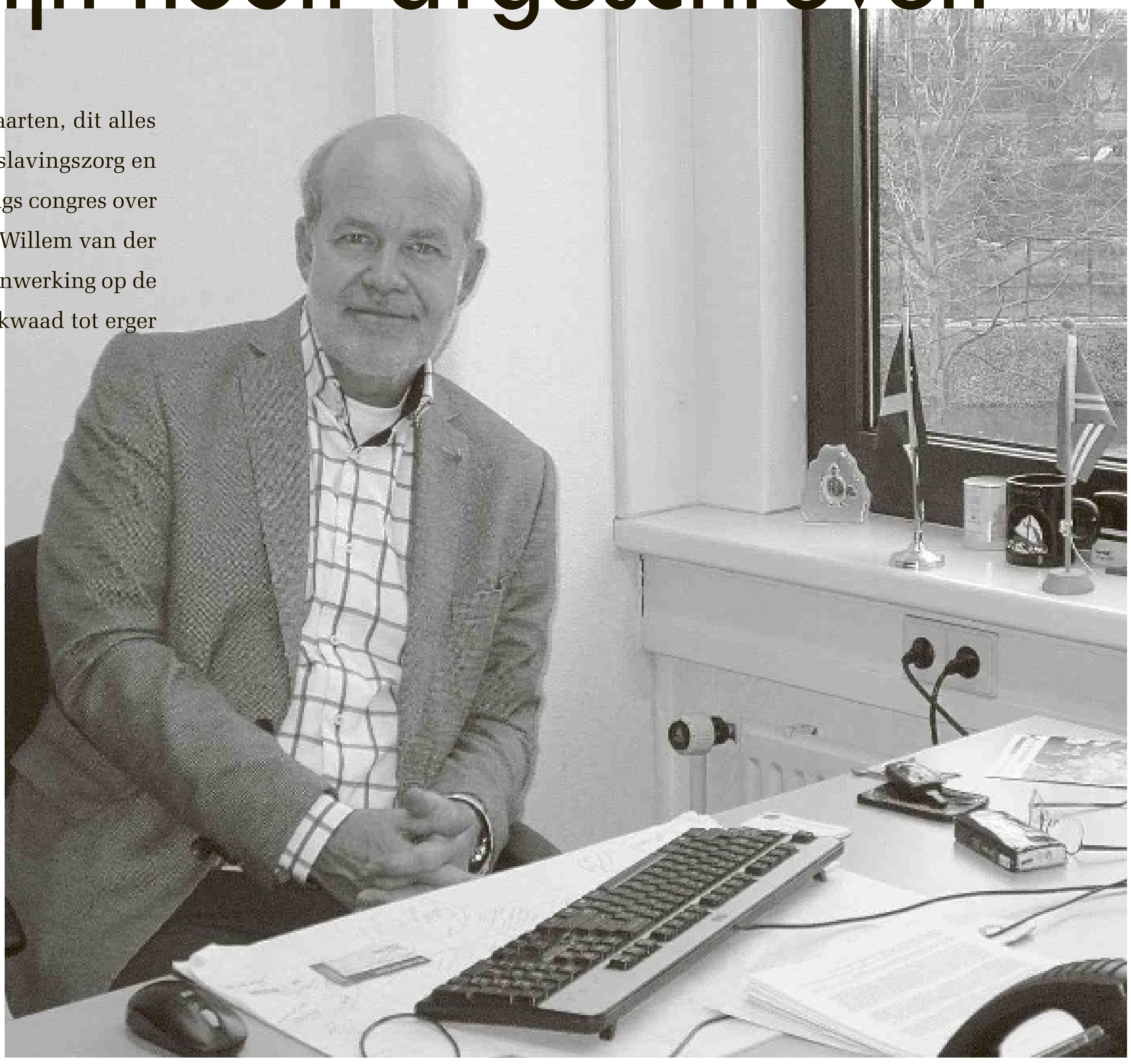

Willem van der Zee: Verslaving is een ziekte, als je er niets aan doet, wordt het van kwaad tot erger en is de situatie uitzichtloos.

Tekst en foto's: Mineke de Vries

Vanuit een langdurige verslaving, of dit zich nu uit in drugs-, drank- of gokverslaving is het een lange weg om te genezen. "Het blijft tussen je oren zitten, je komt er nooit helemaal van af; de gevoeligheid voor verslaving en daarmee de kans op terugval blijft aanwezig: één glas, één shot betekent altijd meer. De weg omhoog is vreselijk moeilijk. We kunnen helpen, maar men moet het uiteindelijk zelf doen. De mensen die proberen af te kicken verdienen veel respect." Dat zegt Willem van der Zee, manager bedrijfsvoering bij Palier, een organisatie die zich richt op forensische zorg, zowel ambulant als klinisch.
"Ze komen van ver: de sociaal-maatschappelijke omgeving is stuk. Dit houdt in dat ze vaak door familie zijn verstoten, geen baan hebben, geen geld en geen stabiele woonomgeving. Verslaafden die willen afkicken, moeten beschikken over een lange adem en doorzettingsvermogen. Deze mensen lopen echt een marathon. "Palier is onderdeel van de Parnassiagroep, één van de grootste geestelijke gezondheidszorginstellingen (GGZ) in Nederland, waar ruim 8000 mensen werken. Palier heeft poliklinieken in onder meer Den Haag en Rotterdam en klinieken in Zuid-Holland en Ossendrecht. De organisatie richt zich op zuidwest-Nederland én op contacten met de Caribische eilanden. Sinds 2011 is er een samenwerkingsovereenkomst met Curaçao, Aruba en St. Maarten. "We zijn het aan elkaar verplicht om onze kennis en vaardigheden te delen en ik wens het ons allen toe de verslavingszorg naar een hoger peil te tillen, zowel in Nederland als op de eilanden."

Mbo/hbo Verslavingszorg Aruba

Van der Zee: "Ondanks dat er geen georganiseerde geestelijke gezondheidszorg is op de eilanden, zijn er vele goede instellingen, vrijwel uitsluitend ambulant omdat er geen geld is voor klinieken." Door het geven van cursussen en trainingen aan hulpverleners ondersteunt de Parnassiagroep de verslavingszorg op Aruba. "We delen de kennis, maar de FMAA kiest zelf welke behandelmethodieken ze hanteert. Programmering uit Nederland kan alleen worden overgenomen als deze past binnen de Arubaanse cultuur." Van de Zee, net terug van de eilanden, evalueerde op Aruba als lid van de Raad van Toezicht van de Fundashon pa Maneho di Adikshon Aruba (FMAA) - de lokale organisatie voor verslavingszorg - het congres van afgelopen september, waarbij ook het Arubaanse ministerie van Volksgezondheid en Sport was betrokken.
"Het congres had tot doel de samenleving ervan te doordringen dat verslaving/psychiatrie niet alleen een probleem is voor de betrokkenen zelf, maar ook gevolgen heeft voor familie, bekenden, toerisme, kortom de gehele samenleving." Verder besprak Van der Zee de prioriteiten van de FMA Aruba voor 2013: meer aandacht voor personeelszorg, wat betekent meer scholing, meepraten over het zorgprogramma en aandacht voor de toekomst van medewerkers.

Geheel nieuw is de ontwikkeling van een mbo- en hbo-opleiding Verslavingszorg, die dit jaar in augustus begint, dit in samenwerking met de Hogeschool Ede (Nederland). Inmiddels zijn de eerste docenten geselecteerd. "Aruba is dynamisch, er wordt veel energie in gestoken en mensen zijn ambitieus om ermee aan de slag te gaan."

Samenwerking Curaçao

Op Curaçao is voor verslaafden en psychiatrisch patiënten de Capreleskliniek - met tweehonderd bedden - en net als op Aruba de FMA. Beide werken samen met de Parnassiagroep. Personeel bestaat veelal uit Antillianen die hun opleiding psychologie of psychiatrie in Nederland volgden en terugkeerden naar Curaçao; op het eiland zelf is een hbo-opleiding Verpleegkunde zodat verpleegkundigen van het eiland aangetrokken kunnen worden. "De samenwerking van de Caprileskliniek met de Parnassiagroep uit zich niet in het beschikbaar stellen van geld, maar levert kennis en kunde. Het uitwisselen van medewerkers, het doen van mogelijk gezamenlijk onderzoek en deskundigheidsbevordering. In dit kader spraken we recent over de invoering van zogenaamde e-health modules. Ook leverden we een bijdrage aan een forensisch congres in 2012. En verder zijn we bezig met preventie door middel van aandacht op radio en televisie en speciale programma's op scholen." De Caprileskliniek - met veel know how en daarmee kwaliteit van zorg - onderhoudt nauwe banden met St. Maarten en Bonaire, volgens Van der Zee noodzakelijk. "We moeten naar een stabiele deskundige verslavingszorg met onderlinge samenwerking tussen de eilanden."

> Aruba is dynamisch, er wordt veel energie in gestoken en mensen zijn ambitieus om ermee aan de slag te gaan

Verslaafden en psychiatrisch patiënten op Curaçao kunnen voor koffie, thee en een maaltijd terecht bij de dag- en nachtopvang Dios Yudami in Scharloo, dat door Capriles, de FMA en de Parnassiagroep wordt geëxploiteerd. Naar het oordeel van Van der Zee moet er een echte verslavingskliniek op Curaçao komen en tevens zou het goed zijn als alle organisaties in de verslavingszorg/psychiatrie onderdeel worden van de GGZ Curaçao. Dan praten we niet alleen over Capriles en FMA, maar ook over projecten voor begeleid wonen, de poli kinderpsychiatrie alsook Brasami en zo mogelijk een samenwerking met Speransa." Deze laatste is opgericht door de evangelische organisatie De Hoop uit Dordrecht en biedt opvang op Curaçao, en op Bonaire onder de naam Krusada. "Als alle instellingen onder één noemer vallen, wordt de zorg efficiënter."

Een beker in zijn kantoor getuigt ervan dat Van der Zee vaker congresen over dit onderwerp heeft gevolgd.

Congres St. Maarten

Als laatste deed Van der Zee St. Maarten aan, waar hij aan de slag ging met het op handen zijnde congres over verslavingszorg. Dit internationale congres, dat 1, 2 en 3 oktober plaatsvindt in het Westin hotel, wordt georganiseerd door het ministerie van Volksgezondheid op St. Maarten, de Mental Health Foundation - waarmee sinds twee jaar wordt samengewerkt - Turning Point, de Stichting Verslavingszorg Caribisch Nederland - die zich richt op de BES-eilanden en de Parnassiagroep. Centraal staan behandelmethodieken binnen de verslavingszorg en psychiatrie, maar ook vormen van samenwerking en onderwerpen als jeugd en preventie komen aan bod. Een programma van lezingen en workshops door toonaangevende psychiaters en andere hulpverleners wordt aangeboden aan vertegenwoordigers van beleid en politiek, het Openbaar Ministerie en gevangeniswezen, docenten, ouders van verslaafden en psychiatrisch patiënten, ouders van jongeren, hulpverleners, politie en vertegenwoordigers van kerken. Mensen van St. Maarten (ook het Franstalige deel), maar ook van de andere eilanden uit het Caribisch gebied, Suriname en Nederland worden uitgenodigd. De organisatie is actief om de financiën voor het congres bijeen te krijgen.
Van der Zee: "We zijn bezig met aanvragen van accreditaties, zodat ook psychologen en psychiaters vanuit Nederland de mogelijkheid hebben naar St. Maarten te komen."

Stages

Van der Zee, voorheen inspecteur van politie in Rotterdam Rijnmond, begon vijftien jaar geleden aan het nieuwe project Stichting Opvang Verslaafden, een initiatief om veelplegers een resocialisatieprogramma aan te bieden. Dit project werd de voorloper van de strafrechtelijke opvang verslaafden. Omdat steeds meer bleek dat psychiatrie en verslaving hand in hand gaan, fuseerde de stichting later met Bavo Europoort, een instelling voor psychiatrie. Vanuit deze hoedanigheid kwam Van der Zee steeds meer in aanraking met de Antillen, is er inmiddels mee vergroeid en wil waar mogelijk de zorg optimaliseren. "Verslaving is een groot probleem, dat we niet mogen onderschatten."
Waar ook ter wereld hebben we met verslaving te maken en voor de eilanden is de aanpak nog moeilijker omdat de middelen beperkter zijn; je opereert nu eenmaal in een kleiner gebied, maar de problematiek is even groot. Vandaar dat Van der Zee mensen stimuleert samen te werken aan wederzijdse deskundigheidsbevordering. "Mensen van Aruba en Curaçao liepen stage bij de Parnassiagroep - destijds gefinancierd door het ministerie van Volksgezondheid - andersom gaat men vanuit Nederland met regelmaat naar Capriles. Het mes snijdt aan twee kanten: Antillianen leren van ons, wij leren cultuuraspecten van hen, die we weer inzetten bij de verslaafde Antillianen die wij hier in de zorg hebben."

> De privacy is niet gewaarborgd zoals bij één-op-één-contact. Dat maakt het absoluut niet gemakkelijker

Lootjes en casino's

Van de vele verslaafden die de Parnassiagroep in de zorg heeft, zijn er enige tientallen van Antilliaanse afkomst. Van der Zee: "Opvallend is dat het meestentijds mensen zijn die op de Antillen zijn geboren en in Nederland opgroeiden. Het gaat om vrijwel uitsluitend mannen, tussen de 30 en 55 jaar. Deze mensen hebben geen goede economische achtergrond, weinig scholing en een 'foute' vriendenkring. Ze komen hierdoor niet meer aan de bak en heb je niet genoeg te doen, dan bestaat het risico te vervallen in alcohol- of drugsgebruik." In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat het ontbreken van een stabiele woonsituatie met algemeen aanvaarde normen en waarden een hogere kans geeft op ontsporen en daarmee op verslaving. Daar komt op de Antillen bij dat drankgebruik geaccepteerd is in de cultuur. Zelfs op jonge leeftijd wordt al veel gedronken. "Drankgebruik is 'gebruikelijk', er is relatief weinig controle op. Bij de meeste aanrijdingen blijkt dat er alcohol in het spel is."
Ook drugsgebruik is gemakkelijk op de Antillen. Verdovende middelen zijn overal te verkrijgen en relatief goedkoop. Maar ook gokverslaving is moeilijk te vermijden. Bijna op elke straathoek worden loten verkocht en er zijn vele gemakkelijk toegankelijke casino's. Mensen met een neiging tot verslaving, komen gemakkelijk in de verleiding. Daarbij blijft het voor Antillianen moeilijk om hulp te zoeken, je hebt meteen een stigma. Daartegenover staat dat op de Antillen de zorg voor elkaar erg goed is. De familie of kerk ontfermt zich over je als er iets aan de hand is. Echter, bij langdurige verslaving is de verantwoordelijkheid voor de familie te groot, dan is professionele hulp noodzakelijk om mensen daadwerkelijk te genezen.

Verslaving is ziekte

Verslaafden die bij de Parnassiagroep worden opgevangen zijn soms al tussen de tien en dertig jaar verslaafd. Meestal gaat het om forensische zorg, dat betekent dat er sprake is van een verleden waarin contact was met politie en justitie, aldus Van der Zee. Cliënten zijn maximaal één à twee jaar in zorg, zowel bij klinische als ambulante zorg. Het zorgprogramma wordt in Nederland zowel individueel als in groepen aangeboden; op de eilanden vindt de zorg meestal in groepen plaats, vanwege het tekort aan hulpverleners. Van der Zee ziet dit als extra belemmering voor de verslaafde Antilliaan. "Het is al not done om hulp te zoeken en daarbij is het eiland zo klein dat er in zo'n groep altijd wel lijntjes zijn naar familie of bekenden. De privacy is niet gewaarborgd zoals bij één-op-één-contact. Dat maakt het absoluut niet gemakkelijker."

Van der Zee vindt dat de eilanden zich moeten realiseren dat er geld in de zorg aan verslaafden moet worden gestoken. Verslaving moet als ziekte worden gezien en als zodanig worden bekostigd door de ziektekostenverzekeraar. Die zijn daarin - begrijpelijk - terughoudend. De kosten zullen aanzienlijk toenemen wat tot hogere premies leidt, met alle gevolgen van dien voor de bevolking."

Bewondering

"Mensen zijn nooit afgeschreven. Daarbij moet je blijven streven naar een verbetering van je samenleving, erin geloven. Ik heb enorm veel bewondering voor de mensen op de Antillen die met beperkte mogelijkheden en weinig geld zo gemotiveerd zijn en zoveel werk verzetten." Er zijn veel initiatieven, de zorg wordt steeds beter, waarbij de effectiviteit vergroot wordt als de organisaties op de eilanden, maar ook de eilanden onderling zich verbinden en afstemming zoeken, stelt Van der Zee; de contacten die er zijn uitbouwen en verstevigen. "Zo komen we steeds een stap verder."

Medisch

Wetenswaardigheden in de geneeskunde (6)

In de wereld van de geneeskunde blijft niets hetzelfde. Het is een kunde die continu in beweging is en de mensheid voortdurend weet te verrassen met nieuwe vindingen en ontdekkingen. De uitdagingen binnen deze veelzijdige wetenschap zijn dan ook ontelbaar en stimuleren onderzoekers over de hele wereld om deze uitdagingen aan te gaan. Hier volgt weer een selectie van de resultaten van recent wetenschappelijk en/of praktisch onderzoek.

Tekst: Hans de Haan

Project Braingate
Wat men vroeger science fiction noemde, blijkt in deze tijd steeds meer werkelijkheid te worden. In veel wetenschappelijke centra is men al jaren bezig om verlamde mensen een kunstarm/hand te laten besturen vanuit de hersenen, onder de naam Project Braingate. Het is het onderzoeksteam van de universiteit van Pittsburgh (Verenigde Staten) vorig jaar gelukt een werkelijk bruikbare prothese te ontwikkelen door middel van een neuro-brain interface. Zij brachten hiertoe in het motorisch centrum van de hersenen van een vrouw twee micro-elektroden in - zo klein als een kinderaspirine - met 96 elektroden. Deze werden verbonden met een robotarm waarvan zowel de arm, de hand en de vingers kunnen bewegen. Deze elektroden zetten de hersenimpulsen om in een code die de prothese doet bewegen.
De uitverkorene is de 53-jarige mevrouw Scheuermann die vanaf haar hals totaal verlamd is.
Al na twee dagen kon de vrouw de kunstarm in beweging brengen. Na een training van meer dan drie maanden slaagde ze erin ruim 90 procent van de opgelegde taken succesvol te volbrengen. Haar bewegingen zijn steeds sneller en efficiënter geworden en er traden geen bijwerkingen op.

Dit baanbrekende resultaat werd op 17 december 2012 gepubliceerd in het gezaghebbende medische tijdschrift The Lancet. Het onderzoek betekent een stap verder in de ontwikkeling van protheses van ledematen die met hersenimpulsen kunnen worden bestuurd. Er is hiervan een kort filmpje gemaakt dat is te zien na googelen onder de naam: 'vrouw stuurt robotarm aan met gedachten - You Tube'.

Al na twee dagen kon de vrouw de kunstarm in beweging brengen.

Doorbraak onderzoek darmkanker
Britse onderzoekers hebben twee genetische fouten ontdekt die het risico op darmkanker in gezinnen met een sterke familiegeschiedenis hiervoor, verhogen. Deze studie, gepubliceerd in Nature Genetics, analyseerde het DNA van 20 mensen met een sterke familiegeschiedenis voor darmkanker. Tot nu toe was niet bekend waarom hun risico op het ontwikkelen van die ziekte groter was. De onderzoekers ontdekten fouten in twee genen die de kans op het krijgen van darmkanker kunnen verhogen. Om hun bevindingen te bevestigen zochten ze deze fouten bij 4000 mensen met darmkanker en 6700 mensen zonder deze ziekte. Ze vonden geen fouten bij de mensen die geen darmkanker hadden. Bij de groep mensen met darmkanker hadden 12 mensen het Pole-gen en één persoon het PoleD1-gen. Deze twee fouten zijn zeldzaam, maar als je ze erft, is de kans op darmkanker hoog volgens de onderzoekers. Prof. R. Houlston van het Institute of Cancer Research spreekt van één van de belangrijkste ontdekkingen in de darmkankergenetica in jaren. In families met een hoge darmkankerincidentie kan nu worden bepaald welke mensen een verhoogd risico lopen en hiervoor gescreend moeten worden.

Multivitaminen niet voor hart- en vaatziekten
Jarenlang het dagelijks slikken van multivitaminen voorkómt de kans op het krijgen van een infarct of beroerte niet. Dit verklaren Howard Sesso en collega's van de Harvard Medical School (Verenigde Staten) vorig jaar in de JAMA op grond van een onderzoek onder bijna 15.000 mannelijke artsen. Deze Physician Health Study II is de enige en grootste gerandomiseerde, geblindeerde en placebogecontroleerde studie op dit gebied. Hierbij zijn de langetermijneffecten getest van drie multivitaminen die dagelijks trouw werden ingenomen, op de preventie van chronische aandoeningen bij mannen van middelbare leeftijd, met én zonder voorgeschiedenis van hart- en vaatziekten. Eén groep van de deelnemende dokters slikte ruim 10 jaar lang supplementen met vitamine E (400 IE), vitamine C (500 mg) en bètacaroteen (50 mg). De andere groep nam alleen placebotabletten in. De Harvard-onderzoekers constateerden dat het jarenlang dagelijks slikken van supplementen, de kans op het krijgen van enige vorm van een cardiovasculaire aandoening (hartinfarct of beroerte) niet verminderde.

Gewone hartcel wordt pacemaker
Wetenschappers van het Amerikaanse Cedars-Sinai Heart Institute brengen de ontwikkeling van een biologische pacemaker een stap dichterbij. Na tien jaar onderzoek slaagden zij erin om hartcellen met behulp van gentherapie om te toveren in gespecialiseerde pacemakercellen. Onze hartslag ontstaat in de zogenaamde sinusknoop. Daarin ligt een klein groepje speciale cellen die de samentrekking van het hart regelt door periodiek elektrische signalen af te geven aan andere hartcellen. Door ziekte of ouderdom kan de functie van deze cellen gedeeltelijk wegvallen waardoor het hart te langzaam gaat kloppen (bradycardie). Deze cellen zijn helaas heel zeldzaam: van de naar schatting 10 miljard cellen in ons hart zijn er minder dan 10.000 pacemakercellen. Mensen bij wie deze cellen niet meer goed werken, zijn daarom aangewezen op een pacemaker. Dat is een apparaatje dat elektrische prikkels afgeeft aan het hart zodra dit te langzaam gaat kloppen.
Het is deze wetenschappers nu gelukt om het gen van de pacemakercel - de Tbx18 - in te bouwen in een onschuldig virus. Vervolgens brachten zij dit virus in het hart van cavia's met bradycardie. Binnen enkele dagen zagen de wetenschappers al resultaat. Een klein deel van de normale hartcellen begon spontaan met het afgeven van elektrische signalen. Deze signalen waren niet te onderscheiden van die van natuurlijke pacemakercellen. En ook qua uiterlijk hadden de veranderde hartcellen veel overeenkomsten met natuurlijke pacemakercellen.
Na verloop van tijd wordt evenwel het ingebrachte virus door het afweersysteem onschadelijk gemaakt en daarmee verdwijnt ook de activiteit van het Tbx18-gen. Zes tot acht weken na het inbrengen van het virus isoleerden de onderzoekers de veranderde hartcellen uit het hart van de behandelde cavia's en het verrassende was dat de door het gen veranderde hartcellen hun functie van pacemaker zijn blijven behouden, terwijl in die cellen nauwelijks Tbx18 was terug te vinden. Kortom, de genetisch veranderde hartcellen gaan ook spontaan elektrische signalen afgeven. Er is nog veel onderzoek nodig om zeker te weten dat het inbrengen van het Tbx18-gen effectief en veilig is. Tot die tijd zullen we het dus nog moeten doen met de 'ouderwetse' pacemaker.

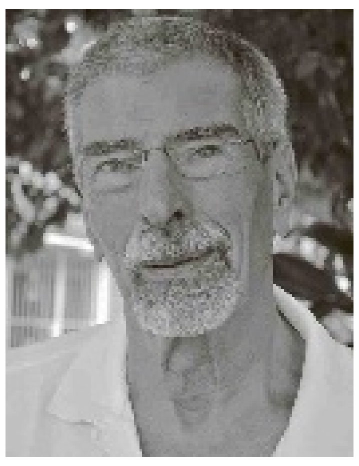

Hans de Haan is arts en jarenlang actief geweest als medisch adviseur bij diverse instanties.

Werk & Gezondheid

Ziekteverzuim, een keuze?

Onder ziekteverzuim wordt verstaan: het niet nakomen van de arbeidsverplichtingen ten gevolge van ziekte. Iedereen is weleens ziek, soms gaat het hierbij om een ernstige ziekte, vaker om minder ernstige klachten. Ziekte leidt niet altijd tot verzuim, er zijn werknemers met ernstige aandoeningen die werken. Waarom werkt de ene werknemer door, terwijl een ander met vergelijkbare klachten zich ziek meldt?

Tekst: K. ten Holt-Suiters

Verzuim is te verdelen in wit, grijs en zwart verzuim. Bij wit verzuim heeft de werknemer een legitieme reden om niet te werken. Hierbij is objectief vast te stellen of ten gevolge van ziekte het uitvoeren van de dagelijkse werkzaamheden niet mogelijk of niet raadzaam is, bijvoorbeeld na een operatie of een hartinfarct. Maar niet aan alle verzuim ligt (alleen) ziekte ten grondslag.
Zwart verzuim is frauduleus verzuim, een ziekmelding zonder dat er sprake is van ziekte. De werknemer heeft bijvoorbeeld een bijbaan of wil gewoon een vrije dag.

Grijs verzuim
Het meest voorkomend is grijs verzuim, waarbij de ziektemelding vaak wel op grond van reële klachten is, maar het de vraag is of de werknemer echt sprake is van een bewust keuzemoment in de zin van 'meld ik me ziek of niet', maar de onderliggende oorzaken van de 'keuze' beïnvloed worden door de persoon zelf, door zijn/haar sociale omgeving en/of door de relatie tussen de persoon en het werk. Niet-medische oorzaken zijn onder meer problemen in de privésituatie, een ziek kind, ervaren onbegrip over de arbeidsomstandigheden of een arbeidsconflict.
Een zieke werknemer die het prettig heeft op het werk en zich gewaardeerd voelt, zal eerder doorwerken dan een werknemer die geen goede relatie ervaart met leidinggevende of collega's, of die het werk niet uitdagend of te zwaar vindt.
Een deel van het ziekteverzuim is dus zeker vermijdbaar en de werkgever kan hier een belangrijke rol in spelen. Voor de werkgever is het allereerst trouwbare verzuimregistratie en -analyse. Hierdoor wordt afwijkend verzuimgedrag in kaart gebracht.
Het hebben van objectieve gegevens maakt het mogelijk om de individuele werknemer onderbouwd aan te spreken op zijn/haar gedrag. Het kan overmatig verzuim betreffen, maar ook een opvallend verzuimpatroon, zoals herhaald verzuim na het weekend of tijdens de schoolvakanties. Frequent kort verzuim heeft in het algemeen geen medische oorzaak.
Het is belangrijk om de oorzaak van het verzuim te weten. Het probleem wordt immers het beste opgelost door de oorzaak aan te pakken. Verzuim door ziekte vergt een andere aanpak dan arbeidsgerelateerd verzuim. De ervaring leert dat het voeren van verzuimgesprekken reeds kan leiden tot een gewijzigd verzuimgedrag. Het is belangrijk de werknemer aan te laten geven wat de oorzaak is voor het geconstateerde verzuim en er vervolgens -zo nodig met hulp, wijziging in te laten brengen. Er dienen controleerbare afspraken gemaakt te worden voor de toekomst.
Verzuimregistratie en -analyse kunnen ook knelpunten op organisatieniveau aan het licht brengen. De manier waarop de organisatie is ingericht heeft namelijk ook invloed op het verzuimgedrag van de werknemers. Indien een afdeling opvalt door hoog verzuim, kan dat onder meer aan de arbeidsomstandigheden liggen, bijvoorbeeld een onveilige werksituatie of te zware fysieke belasting, maar ook aan het ontbreken van samenwerking met collega's of aan de verhouding met de leidinggevende.

Verzuimgesprekken
Verzuimgesprekken tonen ook de betrokkenheid van de werkgever. Knelpunten die niet door de werknemer zelf beïnvloed kunnen worden, kunnen op organisatieniveau worden aangepakt, wat weer leidt tot een tevreden werknemer.
Niet altijd ligt de keuze tussen verzuim en werk bij de werknemer. Wanneer een werknemer uitgevallen is, wordt er door de werkgever nog te vaak van uitgegaan dat de werknemer het werk beter niet kan hervatten totdat hij/zij volledig is genezen. Er wordt meer gekeken naar de beperkingen dan naar de mogelijkheden die de werknemer heeft. Herstel is een geleidelijk proces en de verzuimduur wordt verlengd door passief te wachten op volledige genezing. De bedrijfs- of verzekeringsarts kan de zieke werknemer in het re-integratietraject begeleiden, zodat deze eerder en veilig in het arbeidsproces ingezet kan worden. Dit gebeurt in afstemming met de leidinggevende en waar nodig ook met de behandelaar. Werk kan (tijdelijk) aangepast worden in tijd. Voorbeelden zijn starten met 2 of 4 uur per dag met geleidelijke opbouw, of het bieden van flexibele werktijden. Aanpassing kan ook een rustiger werkplek inhouden voor een werknemer met vermoeidheid of concentratiestoornissen, of verminderde tilbelasting bij aandoeningen van de rug of bovenste ledematen.
Zowel werkgever als werknemer kunnen met vragen over ziekteverzuim van de expertise van de bedrijfs- of verzekeringsarts gebruik maken. Deze is opgeleid om de dieper liggende oorzaken van verzuim die niet direct zichtbaar zijn te achterhalen en begeleid (langdurig) arbeidsongeschikten naar volledige werkhervatting.

K. ten Holt-Suiters is verzekeringsarts, werkzaam bij de SVB en lid van de AVVB.

Het meeste ziekteverzuim bevindt zich in grijs gebied: kan iemand echt niet werken of spelen ook andere omstandigheden mee.

Antilliaanse Vereniging voor Verzekerings- en Bedrijfsgeneeskunde

De Vereniging voor Verzekerings- en Bedrijfsgeneeskunde (AVVB) bestaat uit verzekerings- en bedrijfsartsen en buitengewone leden (huisartsen) met een grote affiniteit op het gebied van verzekerings- en bedrijfsgeneeskunde. De leden van de vereniging zijn werkzaam op Curaçao en op Bonaire.

Namens de AVVB schrijft iedere maand een lid een informatief artikel over een specifiek medisch onderwerp in relatie met het werk. Deze maand is dat E. Elshot-Sardjo, arts, werkzaam bij Arboconsult.

Als u vragen heeft naar aanleiding van dit of volgende artikelen, dan kunt u contact opnemen met de AVVB via email avvb06secretariaat@gmail.com.

Seminar Bedrijvenplatform Milieu

'Curaçao moet strategie ontwikkelen voor duurzame energie'

"Als Curaçao mee wil in de vaart der volkeren, zal het een strategie moeten ontwikkelen voor duurzame energie." Volgens de Arubaanse architect Luis Huertas is Curaçao goed op weg; meer nog dan Aruba om de mogelijkheden voor groene energie te benutten. "Hier wordt minder gepraat en meer gedaan, maar vooral op het gebied van privé-initiatieven. Daarin is Curaçao een lichtend voorbeeld."

Tekst en foto: Dick Drayer

Tony van Sprang legt uit hoe het airconditioningsysteem van het ministerie van Financiën werkt.

Huertas is te gast op het jaarlijkse seminar van het Bedrijvenplatform Milieu (BPM). Deze organisatie heeft de Tulazaal van hotel Kura Hulanda uitgekozen om samen met bijna tachtig geïnteresseerden uit het bedrijfsleven, de toeristenindustrie, maar ook hobbyisten, de stand van zaken door te nemen op het gebied van duurzame energie op Curaçao.

Het Bedrijven Platform Milieu heeft als thema gekozen voor 'Energy retrofitting of existing buildings': het aanbrengen van verbeteringen in bestaande gebouwen met als doel het verminderen van energieverbruik. Een thema dat bij uitstek geschikt is voor Curaçao. De regering heeft in haar meerjarenbegroting veel nadruk gelegd op de ontwikkeling van de bouwsector en Economieminister Steven Martina, openingsspreker op het seminar, legt nog eens uit dat er daardoor enorme kansen liggen om geld te besparen en de wereld te verbeteren. Hij doelt hiermee op de uitbreiding van de luchthaven, de ontwikkeling van een nieuw ziekenhuis en de ontwikkelingen in de haven en het dok.

Geen subsidie

Dat de overheid meedoet is mooi, maar wie wil investeren in duurzaamheid is vooral op zichzelf aangewezen. De overheid heeft geen subsidieregeling om de grote massa over te halen te investeren in groene energie of gewoon te besparen. En daarmee lijkt duurzaamheid toch een kwestie van liefhebberij.

Chris van Grieken van het bedrijf Carensol is zo'n liefhebber. Carensol staat voor Caribbean Energy Solutions. "Ik ben thuis al jaren groen. Airco's? Als je slim bent heb je ze niet nodig. Mijn vrouw komt uit Amerika, dus die heb ik echt moeten overtuigen; die is geboren met de airco aan."

Het bedrijf van Van Grieken is een mooi voorbeeld van hoe een bedrijf groen kan worden. Zijn houvast is een LEED-certificering. LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) is een evaluatie- en certificatiesysteem voor duurzaam bouwen opgezet door de US Green Building Council, en voor de eerste maal toegepast in 1998.

LEED is ondertussen de hoofdstandaard in de Verenigde Staten. LEED is een score-systeem met een lijst van af te vinken zaken. De lijst is afhankelijk van het type bouw met individuele zaken waar punten voor verkregen kunnen worden. De score bepaalt dan of het gebouw een basiscertificering, zilver, goud of platina krijgt toebedeeld. Het is Van Grieken gelukt om in zijn eigen bedrijf een LEED-platinum certificaat te krijgen. En daarmee is het gebouw van Carensol een showroom geworden voor bedrijven en consumenten om met behulp van technologie een probleem op te lossen dat technologie zelf heeft voortgebracht.

Het resultaat is verbluffend, zegt Van Grieken. Voordat hij begon verbruikte het gebouw van 80 vierkante meter 1200 kWh per maand. Na de 'retrofitting' en uitbreiding van zijn bedrijf, gebruikt Van Grieken 600 kWh per maand voor 160 vierkante meter. Hij bracht daarmee zijn energieverbruik terug tot een kwart van wat hij spendeerde per vierkante meter bedrijfsruimte: 15 kWh/meter tot 3,75 kWh/ meter per maand.

Lichttunnels

Sommige maatregelen waren betrekkelijk eenvoudig: zo verving hij allereerst de apparaten die de hele dag of een groot gedeelte daarvan aanstaan: de koelkast kreeg een A++ signatuur en de airco's werden vervangen door energiezuinige types die bovendien geïsoleerd werden. Ook alle computers en beeldschermen werden vervangen door energiezuinige varianten. Maar wat nog het meeste opvalt aan zijn bedrijf aan de Bentaweg is de verlichting. Tussen zonsopgang en zonsondergang gebruikt Van Grieken daglicht via zogenaamde 'tubelar lights'. Enorme lichttunnels vanaf het dak naar de kantoorruimtes. Overdag branden er in zijn bedrijf geen lampen meer.

Partnerschap

Veel sprekers op het seminar wijzen hun toehoorders op het feit dat duurzaam bouwen geen verhaal van de toekomst meer is. Na personeelskosten geven overheid en bedrijfsleven verreweg het meeste geld uit aan water en elektriciteit. De noodzaak om nu te investeren in duurzame oplossingen wordt door alle sectoren van het bedrijfsleven gevoeld.

Ghatim Kabbara, directeur van de Curaçao Tourist Board (CTB) vindt dat zijn sector zich bij uitstek moet richten op innovatie door nieuwsgierigheid. Hij weet waar hij over praat. Kabbara woonde dertien jaar in Barcelona. Een stad die toerisme promoot vanuit een model dat gebaseerd is op respect, waardering en het bewaren van de aanwezige natuurlijke bronnen van de stad. "De focus van onze sector moet niet meer primair gericht zijn op de klant, maar op 'partnership'. Dat betekent volgens Kabarra dat alle stakeholders in de toeristische industrie als uitgangspunt duurzaamheid moeten nemen; om van daaruit nieuwe producten te ontwikkelen voor de klant.

Partnerschap is ook het uitgangspunt van het Bedrijvenplatform Milieu. De organisatie telt 53 leden, bedrijven die zich inspannen voor een duurzame ontwikkeling van het eiland. BPM bestaat al vijf jaar en is opgericht door een zestal bedrijven op Curaçao, die duurzaamheid toegankelijk willen maken voor andere bedrijven. Aqualectra, Selikor, Maduro & Curiel's Bank, het Analytisch Diagnostisch Centrum, EcoVision en Arbo & Milieuconsult Curaçao stonden aan de wieg van BPM. Door de jaren heen organiseerde BPM met succes verschillende seminars, workshops, bedrijfsbezoeken en andere evenementen, waarin kennisuitwisseling een belangrijke rol speelde om zo van elkaar te leren en elkaar te ondersteunen duurzamer te worden. In de zaal zitten echter niet alleen leden van de BPM, maar ook mensen die vanuit hun vak geïnteresseerd zijn in de mogelijkheden van duurzame energie op Curaçao.

Artie Louis Vervuurt is zo'n vakman. Hij is samen met de Fundashon Antiano pa Energia (FApE) afgekomen op het seminar van het Bedrijvenplatform Milieu. Al sinds de jaren zeventig 'duwt' deze stichting beleidsmakers richting duurzaamheid. Hij had graag energiewinning uit algen behandeld zien worden. Maar hij beseft dat het nu vooral gaat om duurzaamheid bij het herinrichten van gebouwen. Algen zijn volgens Vervuurt uitstekend geschikt voor de kweek in zout water en kunnen ethanol produceren. Ze doen dat zonder een beroep te doen op schaarse landbouwgrond, zoals met maïs voor energiewinning gebeurt. "De oceaan is een bijna onuitputtelijke bron van energie", zegt Vervuurt.

Koelen met oceaanwater

En daarmee slaat hij de spijker op de kop. Spreker Tony van Sprang is specialist in de ontwikkeling van airconditioningsystemen gebaseerd op oceaanwater-technologie. Deze relatief dure systemen zijn bij uitstek geschikt voor grootschaliger projecten, zoals de luchthaven van Curaçao. Maar, legt Van Sprang uit, ook gewone bedrijfsgebouwen kunnen met behulp van deze technologie hun elektriciteitsrekening naar beneden brengen. Het bewijs wordt geleverd op Pietermaai in het 'nieuwe' gebouw van het ministerie van Financiën. Dit monument was een echte uitdaging om 'groen' te krijgen, volgens Van Sprang. Hij ontwikkelt daar nu een zogenaamde 'Ocean Water Air Conditioning System' (OWAC). Volgens de ingenieur zet dit project in opdracht van de Curaçaose overheid een nieuwe standaard voor een energiebeleid voor alle overheidsgebouwen op Curaçao.

"De oceaan is een onuitputtelijke bron van energie", aldus Van Sprang. "Met behulp van oceaanwater-technologie kan Curaçao op den duur goedkoop energie genereren. De technologie die we installeren in het nieuwe onderkomen van het ministerie van Financiën is primair voor de aansturing van de aircosystemen. OWAC levert een veel hoger rendement dan conventionele lucht- of watergekoelde airconditioningsystemen en is bij uitstek geschikt voor gebruik in één of meerdere gebouwen."

Het principe van zijn systeem is gebaseerd op Ocean Thermal Energy Conversion, afgekort 'OTEC'. Een bestaande technologie waarbij temperatuurverschil tussen koud oceaanwater en warmer water in een gesloten airconditioningsysteem gebruikt wordt om een gebouw te koelen. Ook het masterplan van de luchthaven van Hato gaat uit van deze technologie. Alleen wil men daar energie opwekken met behulp van dieper opgepompt - en dus kouder - oceaanwater. De ambitieuze plannen van de luchthaven voorzien in de bouw van elektriciteitscentrales die door middel van oceaanwater-technologie de hoge kosten voor stroom op termijn kunnen reduceren. Maar dat het mogelijk is, bewijst de Cancun-hotelstrip en het beroemde 'Opera house' in Sydney. Beide projecten krijgen hun koude lucht van de oceaan.

Meten is weten

Wat alle initiatieven op het gebied van bewuster omgaan met energie gemeen hebben is dat ze beginnen met het meten van de huidige energieconsumptie. "Meten is weten", zeggen ze bij het Curaçaose bedrijf EcoVision. Bij verschillende klanten op het eiland hebben ze speciale apparatuur geplaatst om inzicht te krijgen in het verbruik van energie. De Curaçao Ports Authority, het ministerie van Financiën en het St. Elisabeth Hospitaal zijn al uitvoerig door EcoVision op die manier doorgelicht. Ook het eigen kantoor is doorgelicht en bracht een aantal verrassingen naar boven. Zo bleek na de airconditioning vooral de ICT energie te slurpen. Monitors, computers en servers waren goed voor een hoog verbruik van kilowatturen.

Ook Chris van Grieken zegt dat meten een absolute voorwaarde is om met de juiste aanpak energie te besparen. Hij liet ook de warmte meten die zonlicht genereert op zijn dak en bij de ramen. Met als gevolg dat er nu een tuin staat op het dak. "Dat lijkt wat ingewikkeld, maar een boom planten heeft altijd zin. Bij een van onze ramen kwam zoveel direct zonlicht binnen, dat zelfs blinds niet hielpen. Toen hebben we er maar een boom voor geplant en nu is het een van de koelere plekken in het gebouw."

De adviseurs van EcoVision benadrukken overigens dat energie besparen begint met meten, maar alleen dan gerealiseerd wordt als de medewerkers in het bedrijf mee gaan doen. "Je kunt het allemaal wel weten, maar als je alleen maar praat, gebeurt er niets; bewust omgaan met energie is vooral een gedragsverandering", zegt Tim van den Brink. Hij is oprichter van EcoVision en secretaris van het Bedrijvenplatform Milieu. "Dat begint bij ons al als je solliciteert: je moet bereid zijn om dicht bij ons bedrijf te komen wonen. Daar begint energie besparen: lopen naar je werk."

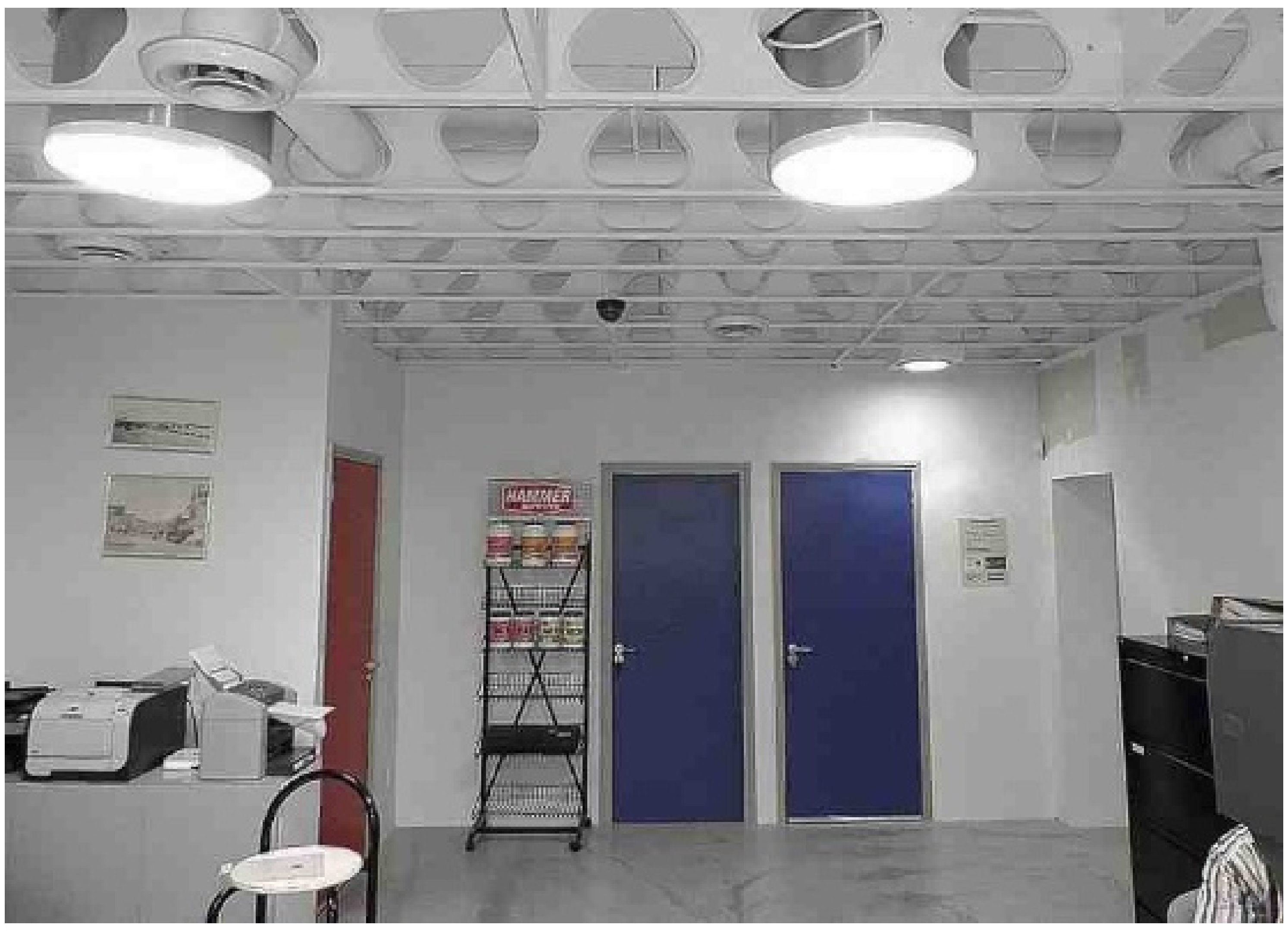

Foto: Chris van Grieken

Carensol brengt daglicht binnen met tubalar lights.

Don't let anything come between you and your cash flow.

Except for us.

As a business manager, you are dedicated to providing your customers and clients with the best service. Continuity and reliability are most important to you, while your cash flow to support your business is our concern!

FactorPlus helps you to keep your promises. We take care of your cash flow with our factoring services. **FactorPlus purchases your business and government accounts receivable due from your clients.**

We manage payment collection and processing for the purchased accounts receivable. Immediately after we purchase your invoices, cash is transferred to your bank account so **you have the cash flow necessary to make your business grow!**

FactorPlus
CARIBBEAN FACTORING SERVICES

Dokweg 19, Curaçao | tel +5999 737 0660 | fax +5999 737 0644 | info@factorplus.com | www.factorplus.com

Inspiratie

Julie Kooijman:
'Ongepolijste pure natuur'

Julie Kooijman-Pieler. De spontane en recht door zee gaande keramiste is geboren en opgegroeid in Argentinië en heeft een Peruaanse moeder, een Oostenrijkse vader en een Hongaarse oma.

Tekst: Oetie Basilio

Trouw blijvend aan deze culturele diversiteit, is ze al meer dan 50 jaar getrouwd met de Nederlander Joop Kooijman, en woont ze nu al 43 jaar op Curaçao. Hier ontdekte ze haar liefde voor keramiek en klassiek schilderen, en met name voor haar werk als keramiste kwam haar achtergrond als chemicus hierbij goed van pas.

Voor Kooijman is haar grootste inspiratiebron de natuur, van steen tot ster. "Die natuur is zo prachtig... die is eigenlijk door geen mens te evenaren." Met een zelfgemaakte zeeblauw gekleurde schaal in de hand en wijzend naar de aparte kleur, vorm en overige details: "Alles is natuur, puur natuur. Dat is de zee en dat is die diepte van die zee waarin allemaal micro-organismen samen met koralen en vissen leven, en dat vind ik prachtig." Ze gaat verder in op de achtergrond van haar liefde voor de natuur. "Ik ben opgegroeid in Argentinië en mijn vader hield enorm van de natuur. Ik had ook een oom met een boerderij waar we wekelijks naartoe gingen. Het was naast de rivier de Paraná... Ik heb mijn wortels van twee kanten, waarvan één van de Inca's. Dit maakt het, denk ik, voor mij gemakkelijk om zoiets te maken, met klei." En verder: "Water was voor mij heel belangrijk, ik roeide ook elke zondagochtend." En deze liefde voor het water en de zee is ook te zien in haar geschilderde afbeeldingen van Curaçaose baaien met hun bijbehorende rotspartijen.

Maar ook op een meer indirecte wijze vormt de natuur een inspiratiebron voor Kooijman. Ze ziet vaak meer moois dan je met het blote oog ziet. "Ik kan bijvoorbeeld naar de beweging van een boom kijken en daar dan een figuur in zien en daar vervolgens mee aan de slag gaan. En ook in mijn meditaties zie ik soms kleuren en beelden en van die kleuren zou ik dan bijvoorbeeld een goed modern schilderij kunnen maken." Toch staat bij het schilderen de klassieke stijl het dichtst bij Kooijmans hart, en alhoewel experimenteren en het ontdekken van nieuwe dingen belangrijke drijfveren zijn voor haar, kost het haar toch moeite om het klassieke te combineren met die meer abstracte moderne stijl. Dat majestueuze van de natuur, daar maakt ze toch liever een werkelijke weergave van.

Als onderdeel van de natuur vormt de laatste tijd voor Kooijman ook de mens een inspiratiebron. "Ze fascineren me, hoe ze doen en praten, en hoe ze elk hun eigen persoonlijkheid hebben." Bij dit deel van haar werk gaat het, in tegenstelling tot haar schilderwerk, niet om het overbrengen van de precieze werkelijkheid. Met bewust gekozen overdrijving gaat het om het uitbeelden van de imperfectie van de mens wat voor Kooijman juist datgene is wat ons menselijk en mooi maakt.

Bij de kleurafwerking van sommige van haar keramiekproducties werkt Kooijman graag met de natuurlijke methode van het 'roken in een ton': "Het echte eindresultaat weet je dan niet van tevoren, dat is altijd een verrassing, het is niet te controleren" en dat vindt Kooijman juist het fijne ervan. Voor wat betreft het bakken: "Ik kan mezelf meer vinden bij het gebruiken van een gasoven, dat proces is natuurlijker." Het fysiek zwaardere werk hierbij is in handen van haar man. Hij vertolkt de inspiratie van zijn vrouw dan ook lachend met: "Haar inspiratie is mijn transpiratie." Maar voor de kunstenares zelf past de werkmethode en het effect ervan op haar creaties, precies bij datgene wat haar het meeste inspireert: de ongepolijste pure natuur.

Voorde kunstenares is haar grootste inspiratiebron de natuur, van steen tot ster.

Die diepte van die zee waarin allemaal micro-organismen samen met koralen en vissen leven.

Julie Kooijman-Pieler die opgroeide in Argentinië houdt enorm van de natuur.

Culturele Agenda

Plein Air Curaçao 2013

Tijdens Plein Air Curaçao 2013 tot 2 maart strijken lokale en internationale talentvolle schilders uit onder meer Zweden, Oekraine, Italië, Oostenrijk, de Verenigde Staten, Saba, Nederland en Duitsland neer op Curaçao. Plein Air heeft onder meer als doelstelling Curaçao op een prettige, kunstzinnige manier op de kaart te zetten. De bedoeling is dat zij op verschillende lokaties hun impressies van Curaçao weergeven op het doek. Deze schilderingen zijn te koop, ofwel direct bij de artiest ofwel bij het - tijdelijk als kunstgallery ingerichte - Maritiem Museum.

Ook bestaat er de mogelijkheid tot het laten maken van portretschilderingen of een schildering van een gebouw naar keuze. Naast het schilderen geven de artiesten ook workshops waaraan door iedereen, die daarin geïnteresseerd is, kan worden deelgenomen.

Dan is er voor duikers een wel zeer speciale attractie gepland, namelijk de mogelijkheid om de internationaal bekende onderwaterschilder Alexander Berlozor te zien schilderen. Ervan uitgaande dat uzelf uw duikuitrusting meebrengt, kost het bijwonen van deze unieke gebeurtenis 25 dollar.

Deze foto werd gemaakt in 2011 bij de eerste editie van het kunstfestivcal Plein Air Curaçao. De consul van de VS op Curaçao, Valerie Belon (r), was gastvrouw van een groep artiesten die Punda en Otrobanda middels schilderijen vastlegden.

Brigitte Wawoe

Zaterdag 2 maart om 11.00 uur is de opening van de expositie 'Le Carnaval des Animaux' met sculpturen en schilderijen van Brigitte Wawoe. Birte Möller-Jensen zal het openingswoord uitspreken en Gino Coelho bespeelt de piano. Deze expositie is nog tot 30 maart te zien.

Landhuis Bloemhof

In Landhuis Bloemhof is tot 27 februari de thema expositie 'Back to Nature - a homage to the Mondi' te bezichtigen. Het idee voor deze expositie ontstond tijdens een wandeling in de achtertuin van het landhuis. Met medewerking van Stichting Speransa en Uniek Curaçao zijn de afgelopen maanden wandelpaden gecreëerd in de dichtbegroeide mondi aldaar.

De weelderige natuur na regenval, maar ook de dorre takken tijdens de droge maanden, zijn inspiratiebron. Er zijn 22 inzendingen, waaronder schilderijen in olie en acryl, maar ook mixed media werk, fotografie en sculpturen. Het is een groeps expositie van lokale kunstenaars.

Landhuis Bloemhof ligt aan de St. Rosaweg 6 en is open dinsdag t/m zaterdag van 09.00 tot 14.00 uur.

Ascension

Stichting Vormingscentrum Landhuis Ascension organiseert op donderdag 28 februari 2013 een rondleiding door het fraai gerestaureerde en gemeubileerde landhuis. Vanaf 08.30 uur staat de koffie klaar. De beheerder brengt u op de hoogte van de bijzonderheden en wetenswaardigheden van het Landgoed Ascencion en de flora en fauna in het omliggende natuurgebied. De rondleiding duurt ruim een uur.

Deelname is 10 gulden per persoon en koffie, cake en limonade zijn bij aankomst inbegrepen. Deelname is uitsluitend mogelijk bij opgave tel: 864 1950 of 5187265 of per mail: info@landhuisascencion-curacao.com

Heleen Cornet

In de Mon Art Gallery in het Renaissance Rif Fort in Otrobanda is zondag 24 februari om 18.00 uur de opening van de tentoonstelling 'Het natuurlijke surrealisme' van Heleen Cornet - Elfin Forest, Saba. De natuur is altijd fascinerend, zeker als het de flora en fauna van Saba betreft. "De natuur fascineert. De nevelwouden, Mount Scenery, zeedieren. Het beeld verandert voortdurend en is altijd verrassend. Die fascinatie voor de natuur wil ik graag delen", aldus Cornet. De expositie toont enkele schilderijen van de Sabaanse architectuur en onderwaternatuur, maar met name van het Sabaanse Elfin Forest, een term die gebruikt wordt voor ecosystemen die vooral bestaan uit kleine planten, bomen en dieren.

Noteert u alvast

Recital Harold Martina
Het Cultureel Comité Fortkerk nodigt een ieder uit om dinsdag 12 maart te komen genieten van een klassiek pianorecital door Harold Martina met werken van Beethoven, Mendelsohn, Gottschalk, Granados, L. Calvo, Debussy en Liszt. Kaartjes à 50 gulden zijn verkrijgbaar bij Mensing's Caminada.

‘De wereld van eergisteren’

Twee Amerikaanse jongetjes, geboren en getogen in Papoea Nieuw Guinea, keren terug naar Amerika. Ze vertellen over hun eerste indrukken in dit voor hen onbekende land: “We mogen hier niet in bomen klimmen, niemand weet hoe je hier in bomen kunt klimmen, het mag niet, we vinden hier niks aan, we willen weer in bomen spelen”.

Een belangrijk deel van zijn leven heeft Jared Diamond in Papoea Nieuw Guinea gewoond.

Tekst: Brede Kristensen

Van zo’n 30 mensen die hun jeugd doorbrachten in wat wel genoemd wordt ‘primitieve samenlevingen’ en voor hun middelbare school terug moesten naar de ‘beschaafde wereld’ somt Jared Diamond reacties op. Het is een en al verbazing over razende auto’s, binnen zitten en geen vriendjes kunnen maken, eindeloze video spelletjes, agressief en ostentatief machismo, fastfood naar binnen slikken, slechts één taal spreken en de naam van hooguit twee of drie vogels kennen.
Hij vertelt een verhaal over Papoea-kinderen die op een schoolreisje een vliegtuig zien. Terug in hun dorp knutselen ze met stukjes hout een speelgoedvliegtuigje in elkaar, waarmee ze dolle pret beleven. Dat brengt hij in verband met het verschil in creativiteit tussen ‘primitieve en beschaafde kinderen’, die met hun zakgeld een plastic vliegtuigje kopen en er niet mee weten te spelen. De achtergrond vormt het cultuurschokkende contrast tussen ‘primitief’ en ‘modern’. Punt is dat niet alleen zij maar ook wij door de ontmoeting de kluts kwijt raken.

Bekendheid verworven met Collapse

Jared Diamond kreeg grote bekendheid met zijn boek Collapse: How Societies Choose to Fail or Survive (2005) waarin hij een duik neemt in de geschiedenissen van civilisaties om te onderzoeken waarom sommige ten onder zijn gegaan en andere, in soortgelijke omstandigheden, wisten te overleven. Hij kwam tot de conclusie dat er negen kritische factoren in het spel zijn.

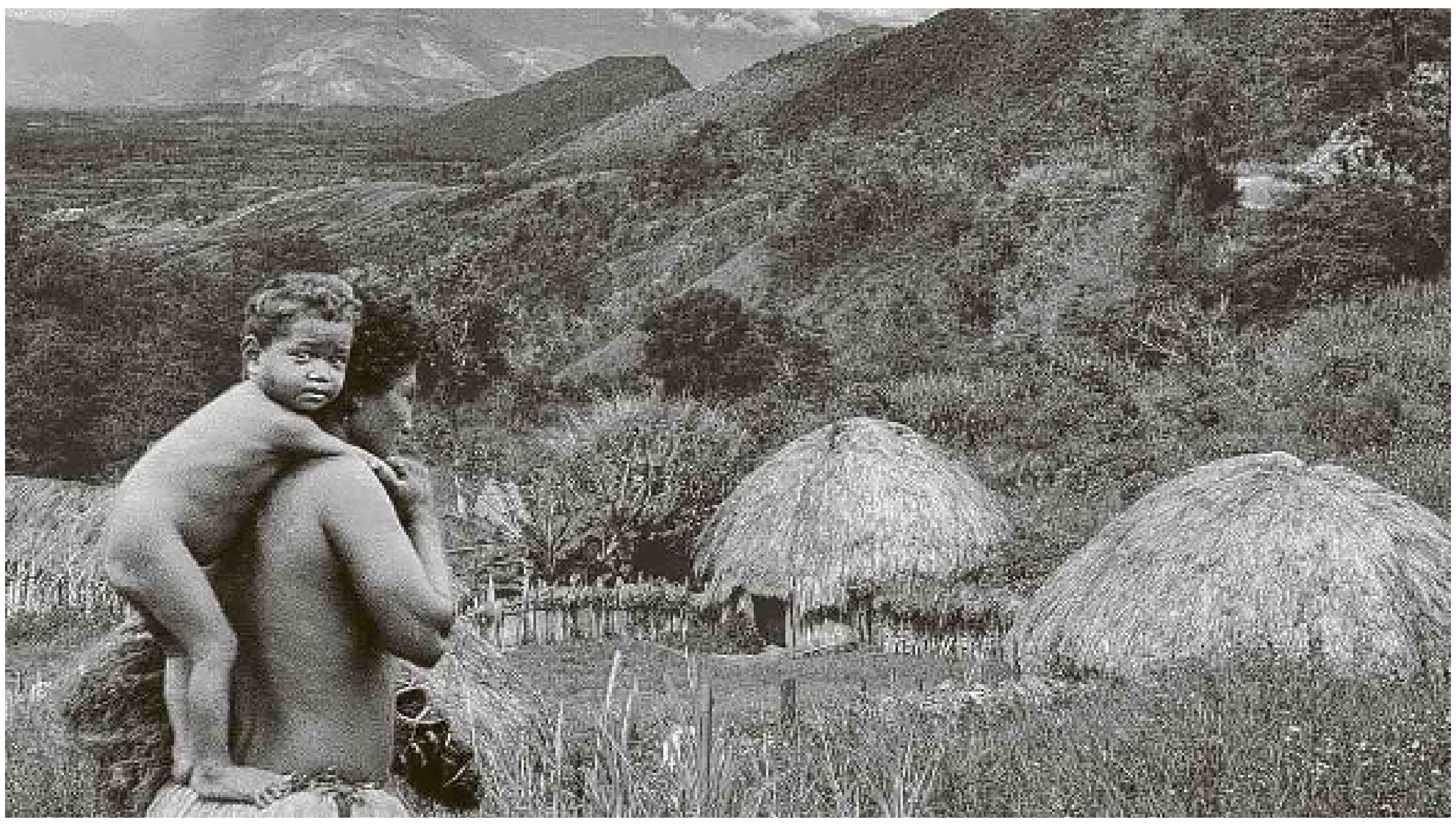
Foto op de kaft van The World Until Yesterday.

Eigenlijk komen ze neer op het vermogen voortekenen te zien en serieus te nemen. Of beter, het vermogen te anticiperen op rampzalige ontwikkelingen en op tijd maatregelen nemen. Dat vereist collectieve actie. Daar schuilt precies het tweezijdige probleem. Een: de bereidheid van individuele burgers het collectieve belang boven het individuele te stellen in plaats van onbekommerd het eigen individuele belang voorop te stellen. Twee: het vermogen tot collectieve waakzaamheid en gewetensvol beleid in plaats van achter Berlusconi-achtige malloten aan te rennen of de een of andere vorm van kortzichtig en agressief nationalisme te omarmen.
Desondanks zegt Diamond niet pessimistisch te zijn en stelt het Nederlandse poldermodel ten voorbeeld. Een land zonder bestaansrecht, boordevol mensen gedeeltelijk onder een stijgende waterspiegel levend. Riskanter kan bijna niet. ‘En toch krijgen ze het voor elkaar zich tezamen in welvaart te handhaven’, stelt hij vast. Zo’n attitude is ook voor de mensheid in zijn totaliteit mogelijk. We hebben de mogelijkheid te kiezen tussen toekomst of ineenstorting, falen of overleven.
Indertijd schreef ik er iets over en kwam met het voorstel ‘Collapse’ verplichte literatuur te maken voor iedere CEO en iedere politicus. Middelbare scholieren zouden een verplicht vak ‘collectief crisisbeleid’ moeten invoeren. Helaas, mijn overredingskunst is duidelijk niet om over naar huis te schrijven. Volgens mij ben ik sindsdien slechts drie of vier politici tegengekomen die het hadden gelezen en nog nooit een CEO. Een kwestie van prioriteiten, hield een bankdirecteur mij voor. Precies, het stellen van verkeerde prioriteiten behoorde tot een van de negen factoren die Diamond indertijd noemde.

Nu dus ‘The World until Yesterday’. In deze studie vraagt hij zich af hoe de mensheid toch enkele honderdduizenden jaren zich in kleine stamverbanden wist te handhaven. Pas de laatste 5000 jaar zijn we bezig staatsverbanden te creëren. Die hebben weliswaar tot een enorme bevolkingstoename en welvaart geleid, maar ook tot het ineenstorten van roemruchte rijken. Momenteel staan de seinen op rood. Men zegt dat het lichaam nooit liegt en ons signalen geeft dat iets niet in orde is. Zo ook de collectiviteit. Die geeft eveneens signalen af: criminaliteit, welvaartsziekten, drop-outs, grote ongelijkheden en ressentiment.
Als bioloog heeft Diamond al jong kennis gemaakt met Papoea-samenlevingen. Een belangrijk deel van zijn leven heeft hij in Papoea Nieuw Guinea gewoond. Het is vooral op basis van die kennis en ervaring dat hij is gaan nadenken over wat zogenaamd ‘primitieve’ samenlevingen ons te leren hebben. Aangevuld met veel informatie over de Bosjesmannen in Zuid-Afrika (Kung), de Pygmeeën uit Centraal-Afrika, de Inuit uit Canada en diverse Indianenstammen. Allemaal ‘koploze’ samenlevingen, dus zonder staatshoofd en zonder regeringsapparaat.
Het boek is geen herhaling van Collapse geworden. Politiek en bestuur komen nu niet aan de orde. Hij schrijft over omgaan met vreemdelingen, opvoeding van kinderen, de positie van ouderen, het omgaan met gevaar en tenslotte over meertaligheid, religie en voeding.

Minder schokkend

Qua inhoud is deze studie minder schokkend dan Collapse, maar qua strekking doet hij er niet voor onder. Het belang van de World until Yesterday ligt in de kleine cultuurschok die lezing ervan teweegbrengt. Serieuze lezing ervan doet de ene vraag na de andere rijzen over onze moderne manier van leven. Leren wij nog wel wat spelen is? Wat betekent spelen met de computer eigenlijk? Mag je dat ‘spelen’ noemen? En wat gebeurt er met kinderen als ze geen vliegtuigjes meer in elkaar knutselen? Als in sommige gezinnen spelletjes worden gespeeld, dan zijn dat vaak ook gezelschapsspelen die vertrouwd maken met de principes van wedijver en winst, de ander net iets te slim af zijn. Daarmee leren we onszelf in een gecomputeriseerde competitieve samenleving te handhaven. Maar zal een door competitie gedomineerde samenleving kans van overleven hebben? De Papoea’s weten die vraag wel te beantwoorden. Zij zijn zich van gevaren bewust.
Over voeding is veel te doen. In primitieve samenlevingen komt ‘processed food’ niet voor. Fruit, groenten, vis en een beetje vlees, aangevuld met graan en aardvruchten. Dat is het. Bewegen doe je veel, eten doe je langzaam, al pratend met medemensen. Individueel in no-time een hamburger naar binnen werken, komt niet voor. Obesitas evenmin. Wel infectieziekten, waartegen behalve kruiden weinig effectieve medicijnen voorhanden zijn. Stel dat wij collectief gezond zouden gaan eten en volop in beweging zouden komen? Terwijl we ons bovendien met onze medische kennis tegen allerlei infectieziekten kunnen wapenen. Geen slecht vooruitzicht, toch?
Alle samenlevingen die in dit boek de revue passeren, zijn zich diep bewust van de interactie tussen mens en natuur. Behalve dat dit respect voor de natuur en de dieren tot gevolg heeft (we moeten ook met hen samenleven) en ons behoed voor overmoed, ziet Diamond hier nog twee andere belangrijke voordelen. Om te overleven hebben mensen, anders dan dieren, leren letten op tekenen. Er loopt een vaag spoor door het gras. Aan de vorm van het spoor kan worden afgeleid dat er een slang in de buurt is. Het vermogen ons een voorstelling te maken van een mogelijk opdoemend gevaar en daarop te anticiperen is uniek voor mensen. Evenals het vermogen tot logisch redeneren. Onze verhouding tot de natuur heeft dus principieel een reflectieve dimensie. Die hebben we vandaag de dag met de enorme milieuproblemen meer nodig dan ooit.

Risico-inschatting

Het tweede voordeel is risico-inschatting. Het was Diamond opgevallen dat Papoea’s vaak diverse akkertjes hebben die erg ver van elkaar af liggen. Waarom? Is het niet veel efficiënter een groot stuk grond te bebouwen? Later is hij gaan begrijpen dat Papoea’s altijd bezig zijn over risico’s na te denken. Stel je hebt een groot stuk landbouwgrond en er valt een jaar veel regen. Er breekt een dam en het water spoelt precies over jouw ene akker. Weg oogst. Beter is dus meerdere kleine akkers op meerdere locaties te hebben. Als er veel dode bomen in de buurt van een weg door het bos staan, wordt berekend hoe groot het risico is dat iemand die daar dagelijks loopt in een jaar het slachtoffer van een vallende tak wordt. Beter is een nieuw pad te maken om het risico van vallende takken te verkleinen.
Terwijl ik dit las, vroeg ik me af hoe de Papoea’s zouden adviseren over het Amstelterrein als nieuwe locatie voor een ziekenhuis op Curaçao. Volgens mij zouden ze dat afraden. Drie ziekenhuizen, Advent, Taams en Sehos zo dicht bij elkaar? Veel te groot risico bij een overstroming of een andere calamiteit dat alle drie de ziekenhuizen tegelijkertijd getroffen worden.
Zonder staat en zonder formele rechtspraak stellen wij natuurlijk de vraag hoe in dergelijke samenlevingen met conflicten wordt omgegaan, want die zijn er natuurlijk net als bij ons volop. Of wat er gebeurt als mensen elkaar bestelen of te lijf gaan. Bestaat er zoiets als een informeel strafrecht? Nee, bij ieder individueel geval komen de partijen met hun achterban (familie) bij elkaar om te zoeken naar oplossingen waar beide partijen mee kunnen leven. Ook in het geval van moord of doodslag. De een of andere vorm van genoegdoening moet worden gevonden, op basis waarvan verzoening wordt bewerkstelligd. Wegvluchten of een paar honderd kilometer verderop een nieuw leven beginnen, is er niet bij. Bos, bergen of woestijngebieden staan dat niet toe. Uitgangspunt is dat iedereen weet dat de partijen tot in lengte van dagen verder met elkaar moeten. In feite komt het erop neer dat mediation en herstelrecht (restorative justice) worden gepraktiseerd. Overleg, overleg en nog eens overleg is wel vaak het gevolg.
Ernstige en langdurige conflicten kunnen zich voordoen tussen naburige stammen. Hier wreekt zich de afwezigheid van de staat als sterke arm. Vertegenwoordigers van beide stammen kunnen het wellicht met elkaar eens worden over genoegdoening, maar de individuele betrokkenen zijn soms onstuitbaar in hun wraakzucht, waardoor het conflict nieuw leven ingeblazen wordt. Volgens sommige theoretici ligt hier de oorsprong van staatsvorming. Geen enkele stam heeft immers belang bij uitroeiing als gevolg van een totale oorlog, dus moeten de onverzoenbare en wraakzuchtige partijen in de hand worden gehouden en ondergeschikt gemaakt worden aan het collectieve belang. Daartoe is een sterke arm onontbeerlijk. Toch zijn er ook vandaag nog koploze samenlevingen die kans zien in elkaars nabijheid te overleven met hulp van veel overleg en informeel herstelrecht.

Met andere ogen kijken

Nog meer onderwerpen worden besproken, zoals de opvoeding van kinderen en het omgaan met ouderen. Al is daarover veel bekend, het draagt verder bij tot de beeldvorming van een sociale werkelijkheid die totaal anders is dan de ons vertrouwde. En tenslotte religie. Diamond die zelf niet wat je noemt begiftigd is met een grote religieuze muzikaliteit, verkondigt hier veel onzin. Zonder onderscheid tussen magie en mystiek te maken, worden alle religieuze praktijken beschouwd als magie om te overleven. Doen alsof alles draait om de vraag hoe en of iets ‘werkt’ duidt op een technologisch vooroordeel.
Afgezien van dit laatste zal lezing van The World until Yesterday ons uitstekend kunnen helpen met andere ogen naar onze eigen werkelijkheid te kijken en zodoende niet langer voorbij te gaan aan de signalen van een naderende ‘collapse’. Dat een vlucht in religie ons niet zal kunnen helpen, zeker niet een agressief technologisch-fundamentalistische variant, daarin heeft Diamond zeker helemaal gelijk. Alles draait om individuele en collectieve gewoontevorming plus de bereidheid te overleven door voor de toekomst te kiezen.

J. Diamond,
The World until Yesterday, 2012

Leesvoer

De krukken zijn er korter; nostalgische reisgedichten

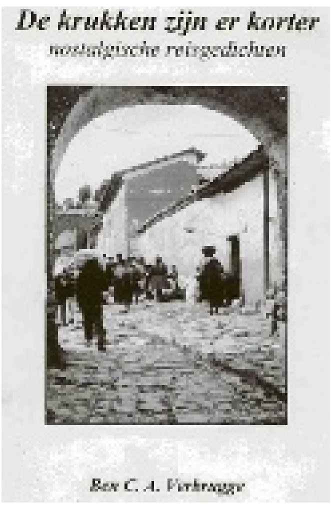

Ben C.A. Verbrugge (1942) heeft zelf een boekje gemaakt en in kleine oplage uitgebracht. Het boekje vol gedichten, foto’s en informatie over toeristische trekpleisters in (vooral) Zuid-Amerika, kwam ten burele van de Ñapa door tussenkosmt van een vriend.

Verbrugge verbleef in de jaren 70 als leraar Spaans op Curaçao en benutte iedere vakantie om Amerika (Noord- en Zuid-Amerika) te bereizen. Een aantal gedichten gaat over ons eiland. Zoals Dushi, een ode aan het woord. Dushi is een van de mooiste woorden die Verbrugge kent, zo schrijft hij.

Verbrugge stond aan de wieg van wat later onfrtewijsvakbond Sitek, werd en was oprichter en enige tijd hoofdredacteur van vakbondsblad Karamba.

Ars Poëtica

Hier en daar

In ontwapenend decolleté
transparant tot op de bodem,
de tropenzee.

In bontgrijs gekleed
en vinnig koude adem,
de winterzee.

Sneeuwvlok verdwaald
in woud van wolken,
de wintermaan.

Omhooggevallen kokosschijf
waar sterren aan knabbelen
tot het op is,
de tropenmaan,
de maanzieke schrijver.

Walter Palm

Huntu Kòrsou

Water, een onmisbaar goed (3)

Een tijdje geleden, ik denk in juni vorig jaar, sloeg ik de krant open en kwam het volgende artikel tegen: 'RBC viert Blue Water Day'. "Hé", dacht ik,"dit is hetzelfde project waarover ik een presentatie van Sandra Odendahl, director corporate environmental affairs RBC bijwoonde tijdens de conferentie 'Durable Energy' in maart 2012. Dit zal vast geen toeval zijn."

Tekst: Shakti-Aroena Lakhi

In een korte tijd komt dit project twee keer op mijn pad. Over dit project moest ik dus schrijven. En waarom? Omdat het in mijn ogen laat het zien hoe waardevol water wel niet is.

Het Blue Water-project is een initiatief van RBC Royal Bank met als doel de samenleving bewust te maken van het belang van schoon water en het vergroten van de toegang tot schoon drinkwater. Om hier meer over te weten te komen, spreek ik met Angela Guiamo, bij RBC manager corporate communications Dutch Caribbean & Suriname.

"Dit is het derde jaar dat dit project loopt op Curaçao, de overige Dutch Caribbean en Suriname. Maar het is een project dat wereldwijd loopt", zegt ze. Dat RBC waarde hecht aan dit project blijkt uit het feit dat de bank tussen 2007en 2017 meer dan 50 miljoen Canadese dollar beschikbaar heeft gesteld aan de verbetering van watervoorzieningen wereldwijd. Nee, dat is niet niks.

Maar waarom juist water? Voor mij is dat niet een vanzelfsprekende keuze voor een bank. Guiamo legt uit: "Water is een veelomvattend thema en komt in alles voor. Zonder water is er geen leven mogelijk. Het is van levensbelang voor een duurzaam bestaansrecht voor iedere samenleving. En hier wil RBC zich voor inzetten en op deze manier hun beleid op het gebied van corporate social responsibility, oftewel maatschappelijk verantwoord ondernemen, handen en voeten geven."

Hun website omschrijft hun keuze voor water als volgt: "Water is the lifeblood of our planet and lack of access to clean fresh water is one of the most significant humanitarian, environmental and economic issues facing the world today."

Het afgelopen jaar zijn verschillende activiteiten uitgevoerd. Op Curaçao bijvoorbeeld heeft een groep vrijwilligers bestaande uit medewerkers van RBC en leden van de zwemvereniging Buladó de saliña en baai van Boka St. Michiel gezamenlijk opgeruimd. Daarnaast is in samenwerking met de organisatie 'Ban Yuda Komunidat' in Klein Santa Martha een windmolen geplaatst met een waterreservoir dat bestemd is voor het verbouwen van groente. Aan dit initiatief hebben ook RBC-medewerkers meegeholpen.
"Zodoende", legt Guiamo uit, "wil RBC haar werknemers betrekken bij het Blue Water-project om bewustwording en betrokkenheid te creëren onder haar eigen mensen."
Voor 2013 - 2014 richt het Blue Water-project zich op het ondersteunen van initiatie ven die bijdragen aan het beschermen en behoud van water in dorpen, steden en bewoonde gebieden.

Goed om te weten dat er een organisatie is die zich inzet voor een thema dat misschien wel belangrijker is dan energie waar op dit moment heel veel aandacht aan wordt besteed. Ik denk dat met name water onmisbaar is voor ons voortbestaan op deze aardbol. Gelukkig is RBC zich hiervan bewust.

Meer informatie: www.rbc.com/community-sustainability/environment/rbc-blue-water/index.html

Ir. Shakti-Aroena Lakhi is voorzitter en medeoprichtster van Huntu Kòrsou. Een stichting die zich inzet voor een 'better quality of life' op Curaçao. Meer lezen over dit initiatief: www.huntu-korsou.org en www.facebook.com/HuntuKorsou .

Milieu

'Schildpadden bedreigd'

In Venezuela vangen vissers de arrauschildpad ook in beschermde zones. De politie houdt zich op de vlakte, zeggen milieuorganisaties. De arrauschildpad gaat de laatste dertig jaar sterk achteruit.

Er wordt op exemplaren van de arrauschildpad (Podocnemis expansa) gejaagd in het reservaat van de Cinaruco-rivier, een zijrivier van de Orinoco, 400 kilometer ten zuidwesten van hoofdstad Caracas.
Het vlees wordt verkocht in Puerto Ayacucho, een stad in de buurt.
De arrauschildpad is de grootste moerasschildpad van Zuid-Amerika. De soort komt vooral voor in de stroomgebieden van de rivieren Orinoco en Amazone.
In het Cinaruco-reservaat worden de arrauschildpadden beschermd en worden jonge schildpadden gekweekt.

Daling populatie
"De Nationale Garde tolereert deze illegale jachtpraktijken die de soort decimeren", zegt María Eugenia Gil, communicatiemedewerker van de Stichting Aguaclara, een organisatie voor milieueducatie. Volgens Gil jaagt de Nationale Garde zelfs de milieuambtenaren van het reservaat weg door hen aan te houden, te slaan en hen van wapendiefstal te beschuldigen.

De arrauschildpad is nog niet met uitsterven bedreigd, maar biologen maken zich zorgen over de sterke daling van de populatie de laatste dertig jaar.

Gil noemt het paradoxaal dat de Venezolaanse staat, samen met de Academie voor Wetenschappen, al 24 jaar een kweekprogramma voor deze dieren heeft lopen en jaarlijks duizenden kleine arrauschildpadden uitzet, en ondertussen de jacht op de dieren tolereert en het werk van de milieuambtenaren bemoeilijkt.

Klimaatverandering
Ook de klimaatverandering bedreigt de arrauschildpad. In tientallen nesten in het Amazonegebied zijn de laatste jaren alleen vrouwelijke jongen geboren. De oorzaak is een hogere nesttemperatuur. Biologen vrezen dat de opwarming van de aarde het probleem nog verscherpt.

Puzzels

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:
1. Vrucht; 4. schoonmaakmiddel; 10. kaartruitertje; 11. troefkaart; 12. ransel; 14. nummerbord; 17. onfris; 18. soort hert; 19. ieder; 20. rivier in Italië; 22. zeepwater; 24. Spaanse uitroep; 26. hemellichaam; 27. katrol; 30. leerbereider; 32. evenwicht; 33. steekwapen van een insect; 34. bid; 35. Europeaan; 36. armoedige woning; 38. adellijk; 39. Turkse titel; 41. sporenplantje; 42. met ingang van; 44. vervoermiddel; 47. Franse schilder; 48. uitroep van schrik; 49. godin van de dageraad; 50. engerd; 51. treuren.

VERTICAAL:
1. Schuifbak in een bureau; 2. karbonkel; 3. bijbels figuur; 4. achttiende–eeuwse japon; 5. elfenkoning; 6. vierkante zuil; 7. groot water; 8. iedere; 9. muzieksoort; 13. dof van geest; 15. bedrog; 16. houtsoort; 21. smeren; 22. categorie; 23. balustrade; 25. edel; 27. onthutst; 28. agricultuur; 29. afsluiten; 31. Russische rivier; 34. windstreek; 36. lage temperatuur; 37. afstammeling; 39. hebzuchtig verlangen; 40. buffelsoort; 41. post (Eng.); 43. fiets; 45. van de; 46. gezichtsorgaan.

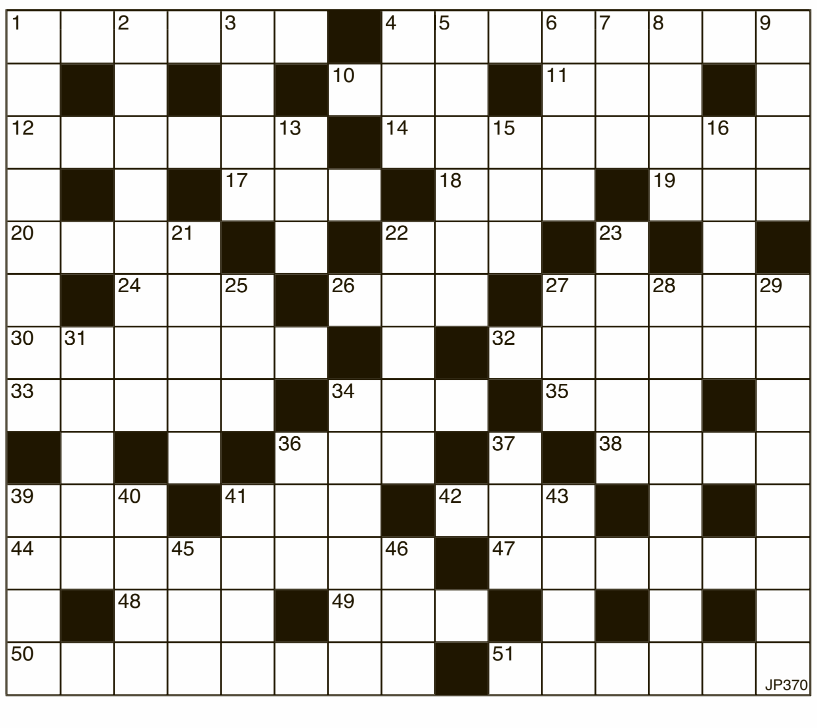

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

C. De Waal
Venezuelastraat 5.
Aruba

Winnaar 16 februari
Talitha van Romondt
Angloweg 8
Aruba

Angelina Rodriguez
Souax 221C
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2, tijdens kantooruren. Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744. De prijzen vervallen na drie maanden.

ANAGRAM

Op elke verticale regel dient een woord van vier een van vijf en een van zes letters te worden ingevuld. Het woord van vijf letters bestaat uit de letters van het voorgaande woord plus 1, het woord van zes letters bestaat uit de vijf letters van het voorgaande woord plus 1. Als de hele puzzel juist is ingevuld, vormen de letters op de vet omlijnde regel een woord.

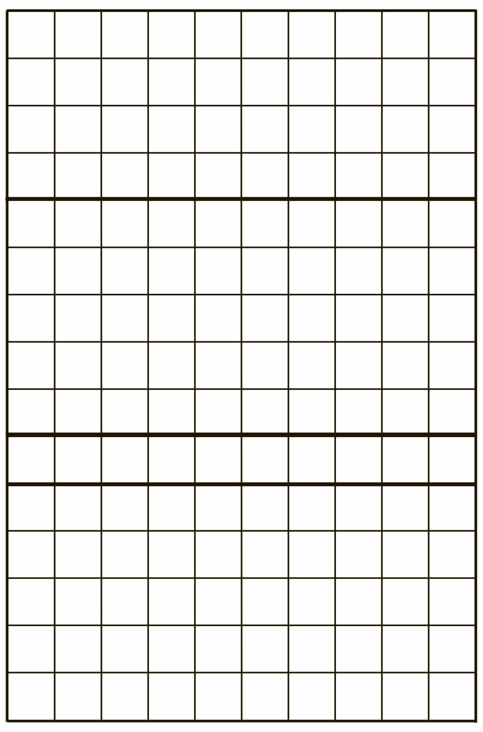

1. Zwaar stuk hout, dikke staaldraad, reclame;
2. oevergewas, truttige vrouw, schuifdeurtje in een sluisdeur;
3. vrucht, krachtig, gebakken vloersteen;
4. getroffen, tafelfles, werelddeel;
5. nauwe opening, Europeaan, net;
6. vrucht, specerij, rieten lokfluitje;
7. voorwerp, vereist, prul;
8. pressie, specerij, impressie;
9. verbond, ongebruikt, bericht;
10. zwak, soort appel, jongeling.

CRYPTO-OVERLAPPER

Op elke regel twee woorden invullen. Twee of meer eindletters van het eerste woord zijn meteen de beginletters van het tweede woord.

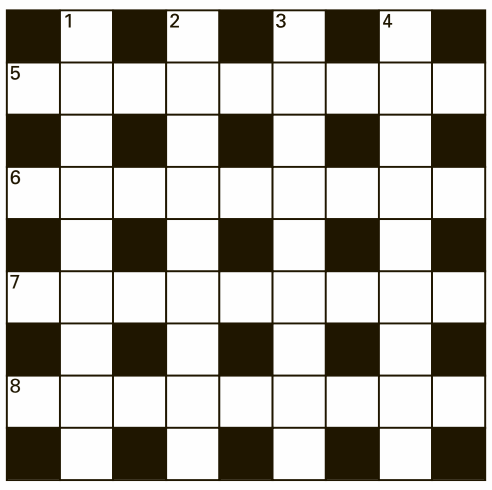

Horizontaal:
5. Schijnbeweging van een kreeft (6);
De kleding van een vrouw? (7);
6. Water ophalen om een hole te maken (6);
Het is bar op de camping (6);
7. Hij neemt een vliegtuig niet serieus (7);
Muziek voor groot en klein (5);
8. Term uit de entomologie? (7);
Ruzie over taal (7);

Verticaal:
1. Kruipruimte (6);
Telefoonverbinding met de bijstand? (7);
2. Gerecht om vader te stoppen (5);
Hier stappen de luisteraars in en uit (7);
3. De grootte van Frans (8);
Tanken en betalen! (4);
4. Uitroep van een vogel (3);
Aansporen gaat boven strandroof plegen (8);

WOORDZOEKER

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

I	S	G	I	D	E	O	M	N	A	M	F	N
T	N	R	E	P	O	L	R	E	V	O	R	E
E	A	F	I	V	E	L	N	H	V	S	O	F
E	K	L	E	D	L	E	C	E	U	N	U	U
R	N	E	O	R	R	U	R	P	G	L	F	A
K	E	S	N	E	N	I	P	E	E	O	R	L
E	T	K	K	U	G	O	D	E	G	G	O	G
T	I	E	E	P	O	U	I	N	N	L	U	N
R	U	D	G	S	L	N	I	A	A	E	S	A
A	B	T	T	D	O	L	L	N	I	A	E	L
M	T	O	E	M	E	S	D	D	K	N	B	N
S	S	P	E	R	L	V	O	R	E	V	L	E
I	K	R	O	I	R	R	A	A	T	S	A	P
H	E	B	R	O	A	B	I	B	I	L	A	IJ
C	T	B	U	P	S	I	U	H	P	S	A	R
S	IJ	W	N	E	G	I	E	E	U	V	E	R

Aalbes
Alibi
Barkas
Boreling
Brilslang
Buitenkans
Ceremonieel
Eigenwijs
Ekeren
Elver
Eunuch
Froufrou
Geknoei
Inferno
Landvrouw
Langlaufen
Manmoedig
Ongeduld
Overig
Overloper
Parodie
Potdeksel
Rasphuis
Revue
Rijpen
Schisma
Smartekreet
Staar
Suppoost
Tekst

PUZZELSLANG

Begin bij vakje 1. Bij elk volgend cijfer begint een nieuw woord. De laatste letter van een woord is telkens de eerste letter van het volgende woord. Bij goede invulling, is in de licht gekleurde vakjes een woord te lezen.

1. Loopvogel; **2.** landbewerking; **3.** gevaar; **4.** godin van de landbouw; **5.** met de vlaskam bewerken.

© Puzzelland/130223

SUDOKU

				7			9	
		5		9	8	6		
	6			4			3	8
		2	1		7			3
1		4		2				
	3					7		
2		1			6			
	4		5				8	2
9	8			1				5

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

Oplossing vorige week

9	7	5	4	2	3	1	8	6
8	4	3	7	1	6	9	5	2
1	2	6	5	9	8	7	4	3
3	5	2	9	8	1	4	6	7
7	1	9	6	4	5	2	3	8
6	8	4	2	3	7	5	1	9
5	9	1	3	6	2	8	7	4
4	3	7	8	5	9	6	2	1
2	6	8	1	7	4	3	9	5

OPLOSSINGEN VAN VORIGE KEER

Prijspuzzel: HORIZONTAAL: 1. Und; 4. taartje; 10. bah; 13. lood; 15. isere; 16. nova; 17. senor; 19. lei; 20. toner; 21. aruba; 23. moord; 25. er; 27. ego; 29. rei; 30. le; 31. rein; 33. kruid; 34. avon; 36. ar; 37. es; 38. ex; 39. eg; 40. daar; 42. baton; 43. snit; 45. el; 46. ala; 48. esp; 50. au; 51. itala; 53. knoet; 55. vadem; 57. sen; 59. ulaan; 61. edel; 62. gelag; 64. dame; 65. rem; 66. kerkrat; 67. gal. VERTICAAL: 1. Ulster; 2. noe; 3. dona; 5. ai; 6. asla; 7. ree; 8. trim; 9. je; 10. bond; 11. ave; 12. harden; 14. doren; 16. noria; 18. rug; 20. toe; 22. boksbal; 24. ordenen; 26. reaal; 28. duits; 30. logia; 32. ira; 35. ven; 40. delver; 41. ratel; 43. speld; 44. tunnel; 47. lam; 49. sou; 51. idem; 52. aser; 53. knar; 54. taag; 56. ade; 58. elk; 60. ama; 62. ge; 63. ga. **Crypto-overlapper:** Horizontaal: 5. Waswaterm; 6. taplijnbus; 7. knuddelta; 8. kadetjens. Verticaal: 1. Varaanval; 2. kwaladres; 3. etonnetje; 4. vrijuiting. **Anagram:** 1. deel-beeld-Beleid; 2. neer-reine-Reunie; 3. krat-kater-Aftrek; 4. snee-sneer-Nereus; 5. meid-denim-Domein; 6. pens-speen-Persen; 7. rang-argon-Orgaan; 8. koel-loket-Lokzet; 9. stee-setje-letsje; 10. kaas-kassa-Snaaks. Eindoplossing: BRANDPOLIS. **Woordzoeker:** basviool **Puzzelslang:** 1. Sont; 2. theater; 3. rijst; 4. tombola; 5. afraden. Het sleutelwoord luidde: STARTBAAN.

Lekkere trek

Tekst: Miriam de Windt

Iedereen heeft dat weleens 'de lekkere trek, maar u wilt niet ongezond'. Energierijke of maaltijdrepen, 'nutritionbars', zijn er in vele varianten en smaken te krijgen. Met kokos, met pinda's, met caramel, chocolade, onduidelijke vetsoorten, cornsyrup, maïszetmeel. Met andere woorden: veel additieven en erg zoet. U kunt in reformwinkels natuurlijk ook biologische soorten krijgen. U bent veel duurder uit voor een paar repen. Het recept van deze editie biedt u de mogelijkheid om met eenvoudige ingrediënten, die overal te krijgen zijn, zelf energierijke repen te maken. Zoveel als u wilt of zoveel als u nodig hebt voor de hele familie.
U kunt wekelijks vers maken en de ingrediënten variëren voor een andere smaak.

Zonder de voedingsstoffen te berekenen kan iedereen het raden dat deze repen vezelrijk zijn. Indien u grotere repen snijdt, krijgt u meer vezels per reep. Een kanttekening hierbij is, dat naarmate u meer vezels binnenkrijgt, des te meer u dient te letten op de hpeveelheid vocht die u drinkt (een eenvoudige richtlijn is: 1 liter water per 30 kilo lichaamsgewicht). Verder levert dit recept ook goede vetten en vitamine B1.

Voedingsvezels

Alle plantaardige voedingsmiddelen en hun producten bevatten voedingsvezels die niet worden verteerd. Deze vezels zijn cellulose, pectine en gom die in de celwanden van plantaardige producten zitten. Hoewel vezels bijna geen energie leveren, zijn ze in de dagelijkse voeding onontbeerlijk. Sommige onderzoekers menen dat de vezelarme westerse voeding mede verantwoordelijk is voor wijdverspreide ziekten zoals diabetes, hart- en vaatziekten en spijsverteringsstoornissen.
Belangrijkste bronnen van voedingsvezels zijn granen, groenten, vruchten, peulvruchten, noten en zaden. In granen bevinden de vezels zich vooral in de buitenste vliezen, die tijdens het raffineren grotendeels worden verwijderd. Om deze reden worden ongeraffineerde volkorenproducten, zoals zilvervliesrijst, volkorenpasta en volkorenbrood geadviseerd.

Oplosbare en onoplosbare voedingsvezels

We onderscheiden twee soorten vezels, oplosbare en onoplosbare. Beide soorten hebben het vermogen om vocht vast te houden en fungeren in de maag en darmen als een spons. Dat betekent dat zij de massa van de ontlasting vormen en deze zachter maken zodat de stoelgang gemakkelijker verloopt. Met andere woorden, beide soorten vezels gaan constipatie en darmklachten tegen en versnellen de gang van voedselresten door de dikke darm.
Zij houden de darmen in conditie en verminderen de kans op darmaandoeningen. Zij kunnen wellicht ook de ophoping van kankerverwekkende stoffen helpen voorkomen.
Oplosbare vezels helpen tevens de cholesterolspiegel laag te houden, omdat zij zich aan cholesterol in de gal kunnen binden. Een deel van de cholesterol kan vervolgens met de ontlasting worden uitgescheiden in plaats van door het lichaam te worden opgenomen. Hierdoor neemt de kans op hart- en vaatziekten af.
In de dunne darm vertragen oplosbare vezels ook de opname van glucose in de bloedsomloop en voorkomen zo plotselinge schommelingen in de bloedsuikerspiegel. Vooral mensen met diabetes mellitus zijn hierbij gebaat.
Hoewel de meeste plantaardige voedingsmiddelen beide soorten bevatten, zijn haverzemelen en peulvruchten rijke bronnen van oplosbare vezels. Tarwe, maïs en rijst zijn rijke bronnen van onoplosbare vezels.
U heeft het zelf in de hand… om een hoog cholesterol- en bloedsuikergehalte in het bloed te voorkomen én een goede darmfunctie, kies dagelijks voor vezelrijke voedingsmiddelen.
Dit recept is een goede, gemakkelijke en lekkere manier om vezels aan uw voeding toe te voegen. Vooral voor kinderen die geen volkorenbrood en groenten lusten.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932
E mdewindt@scarlet.an.

Voedingswaarde voor 1 reep

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	DAH %
Calorieën/ kJoules	176/ 739	9%
Natrium	23 mg	1%
Eiwitten	3 g	3%
Kalk	15 mg	2%
Vetten	12 g	17%
IJzer	1.1 mg	8%
Verzadigde vetten	0	0
Vitamine A	14 mcg	2%
Vitamine B1	0.11 mg	11%
Vitamine B2	0.03 mg	2%
Vitamine C	0	0
Cholesterol	0	0
Koolhydraten	16 g	7%
Voedingsvezels	7 g	23%

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Kook mee met May

Gezonde en energierijke repen

Ingredienten:
1 cup havermout
1 cup volkorenmeel
3/4 cup ruwe rietsuiker
1/4 theelepel bakpoeder
snufje zout
1/4 theelepel kaneel
4 eetlepels pompoenpitten
3 eetlepels pijnboompitten
4 eetlepels gedroogde cranberry's
1 eetlepel chiazaad/lijnzaad
1 eetlepel haverzemelen
1 eetlepel sesamzaad
1/2 cup extra virgin olijfolie
3 eetlepels cranberry-sap

Bereidingswijze:
De oven tot 325 graden Fahrenheit voorverwarmen.
Een bakvorm van 20/20 cm met olie invetten.
De droge ingrediënten mengen, de olie en het sap erbij voegen en alles goed mengen. Het mengsel in de vorm drukken en in 30 à 35 minuten bruin bakken in de voorverwarmde oven. Laten afkoelen in de vorm. Daarna in repen snijden.

In waspapier inpakken en afgesloten in de koelkast bewaren.

Naar eigen inzicht kunt u de ingrediënten vervangen door andere zaden en noten of door wat u zelf lekkerder vindt. Als u zich maar houdt aan de hoeveelheden.
Voor 16 kleine repen.

Eet smakelijk,

May

WIJNADVIES

Verzorgd door de wijnspecialisten van Licores Maduro

Villa Maria Private Bin Merlot/Cabernet Sauvignon

Druivensoort: Merlot & Cabernet Sauvignon
Streek: Hawkes Bay, Nieuw-Zeeland
Kleur: Kersenrood
Geur: Kersen en tabaksblad
Smaak: Warme fruittonen met tabak

Deze hartelijke wijn komt uit het betoverend mooie Nieuw-Zeeland. De druiven Merlot en Cabernet Sauvignon doen het hier voortreffelijk in het gebied Hawkes Bay, dat oostelijk ligt op het Noord-Eiland boven de grote stad Wellington.
De jonge wijn wordt drie keer per dag rondgepompt in de fermentatietanks om zodoende een heel sappige wijn te verkrijgen met smaken van rijpe kersen, pruimen en duidelijk herkenbaar aan zijn 'vriendelijke' tabaksgeur.
De Villa Maria Private Bin wordt daarna opgevoed op een combinatie van Frans en Amerikaans eiken. Dat geeft de wijn een internationaal karakter mee met verfijnde tannines. De wijn kan rond de 16 graden Celsius worden gedronken bij vleesgerechten met milde sauzen.

LICORES MADURO

Deze wijn is verkrijgbaar bij The Store Licores Maduro en uw favoriete supermarkt!

Het genot van wijn

Nieuw-Zeeland, exotische kwaliteit

Het prachtige Nieuw-Zeeland is net als buurland Australië een heel jong wijnland. In nauwelijks 30 jaar tijd is het land uitgegroeid tot een wijnproducent van wereldformaat.

Tekst: Erik van Kampen

Vooral de prijswinnende Nieuw-Zeelandse Sauvignon Blancs worden internationaal geroemd om hun heerlijke frisse zuren en sappige exotische smaken.
Ruim 2.000 kilometer ten zuidoosten van Australië ligt Nieuw-Zeeland. Het land heeft een enorm diverse geografie en klimaat. Ruige, besneeuwde bergtoppen worden afgewisseld met uitgestrekte wouden, glooiende groene heuvels en paradijselijke stranden. De Nieuw-Zeelandse wijnbouw is pas in de jaren 70 van de vorige eeuw op gang gekomen. Toch staat het land al enige tijd internationaal bekend als topproducent van sprankelend frisse witte wijnen, in het bijzonder van Sauvignon Blanc. Ook de rode wijnen van Pinot Noir, Merlot en Cabernet Sauvignon worden steeds meer gewaardeerd.

Ik proefde onlangs de wijnen van Villa Maria en het vermaarde Cloudy Bay en dat was puur genieten.
De Sauvignon Blanc van Villa Maria is een van de sappigste die u ooit zult treffen. Groene appel, citrus en een spannende exotische afdronk van kiwi en ananas.
De Cloudy Bay is een monument van een wijn, grote klasse. Het icoon van de hedendaagse wijnbouw is Marlborough. Voor mij is het de onbetwiste nr.1 op het gebied van Super Sauvignon Blanc.
De wijn is gewoon verschrikkelijk lekker, heeft een geheel eigen karakter, is totaal in balans en volmaakt dorstlessend. Voor mij absoluut 'De Koningin' van Nieuw-Zeeland.
De Engelse dominee Samuel Marsden plantte in 1819 de eerste druiven aan in Kerikeri, een plaatsje in het noorden van het Noordereiland. De eerste wijnen werden pas veel later geproduceerd, door James Busby in 1836.
Tot de jaren 60 en 70 van de vorige eeuw was de wijnbouw in Nieuw-Zeeland betrekkelijk kleinschalig. In 1960 besloeg de totale wijnbouwoppervlakte nauwelijks 400 hectare. Er was geen grote binnenlandse afzetmarkt voor wijn en de export was evenmin noemenswaardig. Van oudsher dronken de Nieuw-Zeelanders, die veelal van Britse afkomst waren, meer bier dan wijn. Bovendien hanteerde de Nieuw-Zeelandse regering lange tijd een gematigd alcoholbeleid. Wijnproducenten mochten hun wijnen bijvoorbeeld niet direct aan de consument verkopen, maar alleen aan hotels. Dat waren de enige ondernemingen in het land die wijn konden verkopen aan particulieren.
Vanaf 1955 werd het Nieuw-Zeelandse alcoholbeleid iets losser. Er kwamen gespecialiseerde wijnwinkels, die losse flessen wijn mochten verkopen. Sinds 1960 mogen Nieuw-Zeelandse restaurants wijn op hun kaart zetten en vanaf 1990 is het toegestaan voor supermarkten om wijn te verkopen. De laatste decennia heeft de Nieuw-Zeelandse regering ook veel geïnvesteerd in moderne technieken, de herplant van oude wijngaarden en de aanplant van nieuwe wijnbouwgrond. Het huidige wijnbouwareaal beslaat nu ongeveer 25.000 hectare.
Een vrije handelsovereenkomst tussen Nieuw-Zeeland en Australië in 1983 regelde dat Australische wijnen zonder speciale tarieven geïmporteerd konden worden in Nieuw-Zeeland. Om te kunnen concurreren met Australische wijnen, moesten de Nieuw-Zeelandse wijnmakers de kwaliteit van hun wijnen wel verbeteren.

Het land heeft een tiental wijnbouwgebieden die over het Noorder- en Zuidereiland verspreid liggen. Ieder wijnbouwgebied kent variaties in klimaat en bodem, waardoor de druiven verschillende aroma's ontwikkelen en op verschillende momenten rijpen en geoogst worden.

Uiteraard zijn de Sauvignon Blanc en Chardonnay hier erg belangrijk, maar ik voorspel een grote toekomst voor de rode wijnen van Nieuw-Zeeland. Vooral die van Villa Maria met zijn uitstekende Pinot Noir en blend van Merlot/Cabernet-Sauvignon zijn meer dan het ontdekken waard.

À Votre Santé

Erik van Kampen is sommelier bij Licores Maduro.

Een rondleiding in wijnhuis Villa Maria.

Nieuw Zeeland is een jong wijnland. Hier de 'Huia Vineyards' in Marlborough.

Natuur Bonaire op waarde geschat (slot)

Ruim 100 miljoen dollar toegezegd

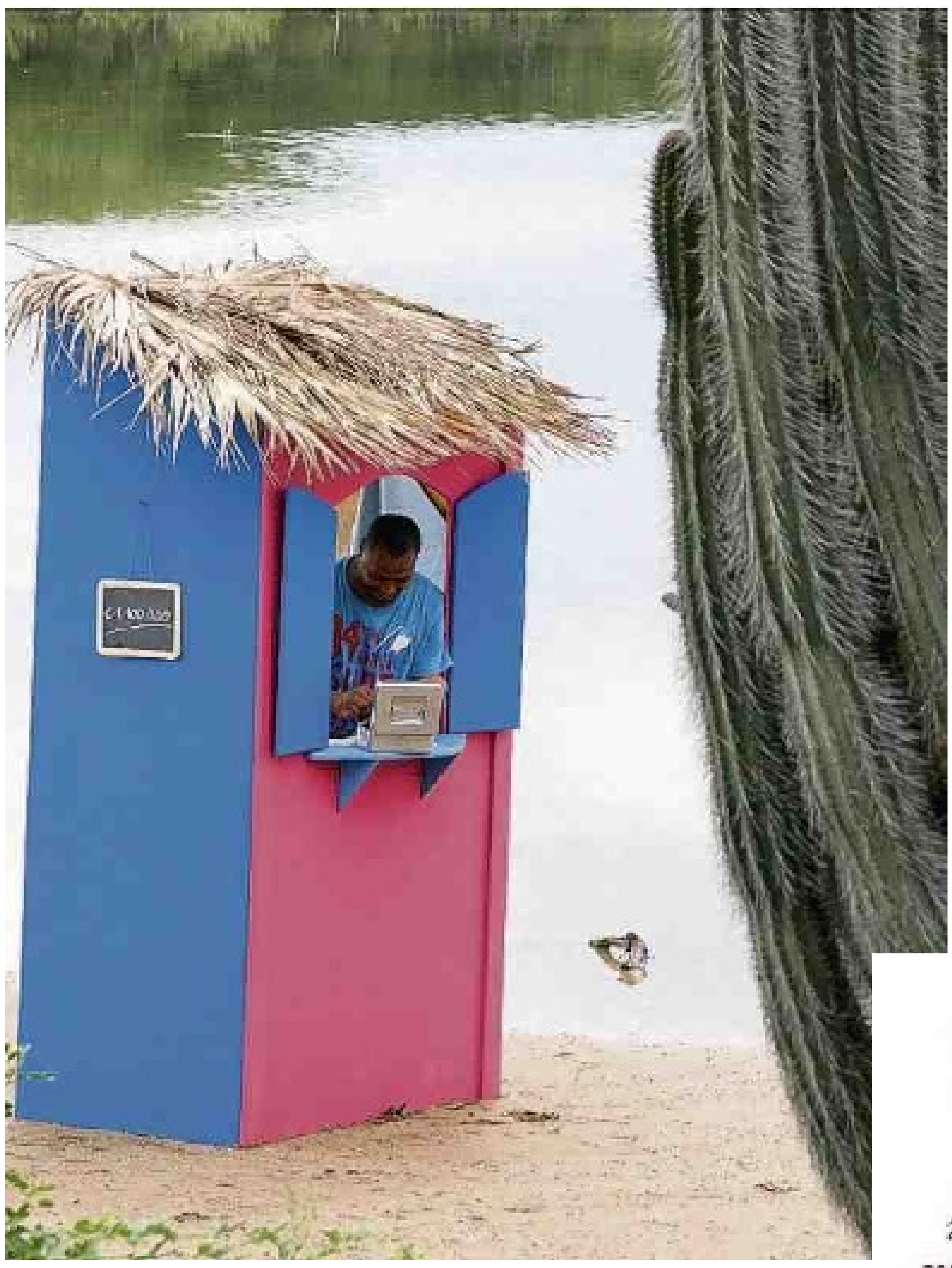

Het is als een sprookje. Er was eens... Vele honderden jaren geleden zag Bonaire er heel anders uit. Van kust tot kust begroeid met weelderige bomen. De bomen groeiden tot letterlijk in de hemel. Maar toen kwam de mens... Het is het verhaal van het bomenbestand, van de natuur van Bonaire en volgens staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken in Den Haag ruim 100 miljoen dollar waard. Vandaag deel 2.

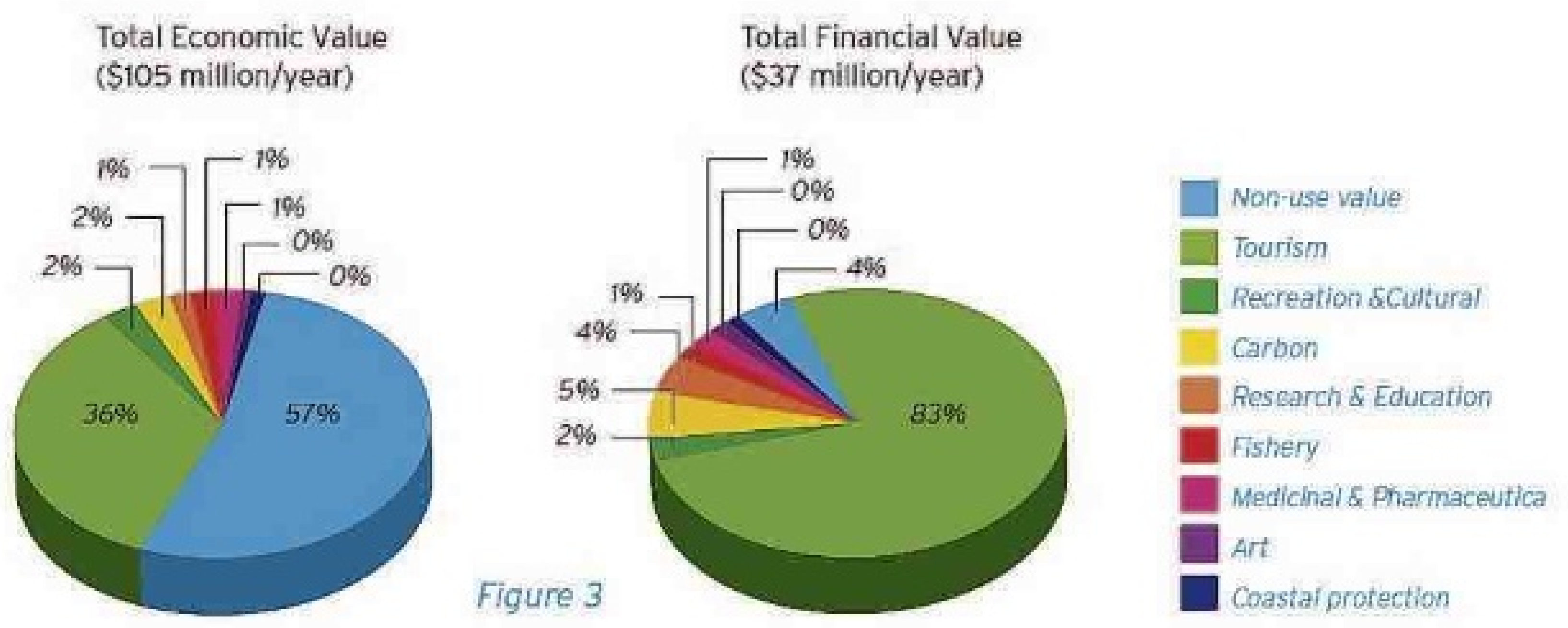

Onderzoeker Esther Wolfs van adviesbureau WKICS op Bonaire, bestuurslid ook van de STCB, de Sea Turtle Conservation Bonaire, actief voor de DCNA, de Dutch Caribbean Nature Alliance, werkte onder meer voor Stichting De Noordzee, uitgever VNU en studeerde milieu aan de Vrije Universiteit Amsterdam en marketing aan de Rijksuniversiteit Groningen: "We kunnen met onze studie berekenen dat het in werking stellen van een effectief riolerings- en afvalwaterzuiveringssysteem op het eiland tot wel 20 miljoen dollar natuurwinst oplevert. Ten eerste komt er geen ongezuiverd water in zee. Het gezuiverde water is te gebruiken als drinkwater voor geiten. Ook kan je het water gebruiken om op het platteland voedsel te verbouwen voor de geiten. Het grote voordeel daarvan is dat ze niet meer vrij hoeven rond te zwerven en het eiland kaalvreten. Dus is er minder erosie en dus kan het koraal zich beter ontwikkelen. Dat is een sterk argument om bestuurders en beleidsmakers te overtuigen van het nut van een riolering."

Het is een voorbeeld van de achterliggende bedoeling van het project om de resultaten te gebruiken om beleidsmakers van de juiste informatie en analyses te voorzien. Wanneer projecten worden beoordeeld op hun bijdrage aan de economie van Bonaire, wordt ook de natuur hierin meegenomen. Het eiland kan dan betere keuzes maken of een bouwproject op de lange termijn bijdraagt aan de welvaart van Bonaire. Ook wordt gekeken of het invoeren van bepaalde maatregelen voor natuurbeheer bijdraagt aan een duurzaam Bonaire. Of zoals oud-gezaghebber Glenn Thodé het zei bij de kick off van het project op 9 mei 2011: "De economie van Bonaire is sterk afhankelijk van de diensten van de natuur, zowel op het water als op het land. Ondanks de beschermde gebieden van Bonaire is er veel druk op deze natuur door het veranderende klimaat, vastgoedontwikkeling en vervuiling. Omdat de waarde die de natuur aan de gemeenschap op Bonaire levert niet in geld is uitgedrukt, wordt deze vaak niet meegenomen bij het nemen van economische beleidsbeslissingen. Onze natuur heeft geen marktprijs. Terwijl het juist voor Bonaire belangrijk is de bijdrage van de natuur aan onze economie mee te nemen in de plannen voor de ontwikkeling van het eiland. Alleen op die manier kan Bonaire op een duurzame manier voortbestaan."

Bij die start van het door het Nederlandse ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie gefinancierde project 'Wat is de natuur van Bonaire waard', benadrukten Thodé en toenmalig gedeputeerde Delno Tromp (Natuur en Economische Zaken) dat Bonaire afhankelijk is van haar natuur. "Geen duiktoeristen zonder mooi koraalrif, geen bescherming tegen stormen met dood koraal, een kleinere groei van de vispopulatie zonder mangroven. Als de bijdrage van de natuur aan de economie van Bonaire niet wordt meegenomen in beslissingen, dan kan de natuur ten koste gaan van die beslissingen. Een hotel met een parelwit strand levert geld en banen op, maar kan in de toekomst een slechte invloed hebben op het koraal, waardoor duikers wegblijven. Ook zullen orkanen door afwezigheid van koraal, grotere schade aan het hotel en het omliggende terrein veroorzaken. Dat betekent uiteindelijk een verlies van veel meer banen en geld. Door de bijdrage van de natuur financieel en sociaal te waarderen, hebben we een beter idee wat de gevolgen hiervan in de toekomst zijn. Dit project helpt om dat inzicht te verkrijgen."

Volgens Pieter van Beukering, onderzoeker van de Vrije Universiteit van Amsterdam, moet bij elk te ontwikkelen project op Bonaire een zorgvuldige afweging plaatsvinden tussen de maatschappelijke kosten en baten. Het onderzoek geeft bij beslissingen over nieuwe hotels, bedrijvigheid of andere plannen, duidelijk aan wat de effecten op de natuur in dollars kunnen zijn, in positieve en negatieve zin. Het geeft bestuurders een extra middel om beleid op het gebied van economie en natuur te verbeteren. Van Beukering: "Het geeft een objectief inzicht welke beslissingen over economie en natuur leiden tot de hoogste opbrengst." En huidig gedeputeerde Burney el Hage: "Ik denk dat economische ontwikkeling en toerisme positief kunnen bijdragen aan het behoud van de natuur. Er is nu nooit genoeg geld om zaken, zoals de vrij grazende geiten of riolering, aan te pakken. Door het inzicht wat deze studie geeft in de opbrengst van de natuur in dollars, kunnen we betere afwegingen maken om geld te investeren in natuurmaatregelen."

In de TEEB-studie wordt aandacht gevraagd voor de economische voordelen van biodiversiteit en gewezen op de toenemende kosten van het verlies aan die biodiversiteit en de aantasting van het ecosysteem. 'Inzicht in de waarde van ecosystemen en biodiversiteit kan beslissers ondersteunen om verstandige en inclusieve beslissingen te nemen voor de duurzame economische ontwikkeling op lange termijn', staat er letterlijk te lezen. En onder de noemer van TEV, de totale economische waarde van de natuur van Bonaire, wordt gepleit voor effectieve beschermingsmaatregelen op Bonaire. De TEV is overigens de som van alle ecosystemen en in totaal zijn meer dan tien verschillende diensten gewaardeerd op monetaire termen.

De meest relevante diensten die werden geschat in uitgebreide sub-studies omvatten de lokale culturele en recreatieve waarden, de internationale toeristische waarde, de visserijwaarden, de kustbeschermingswaarde, de functionele waardering van ecosysteemdiensten op Bonaire en de niet-gebruikswaarde oftewel hoe belangrijk is de unieke Caribische omgeving voor de Nederlandse burger van het vasteland overzee, zelfs als deze mensen nooit een bezoek aan het eiland brengen. Betekent het feit dat Bonaire sinds kort een bijzondere Nederlandse gemeente is ook een solidariteitsgevoel en de bereidheid een groot natuurgebied te creëren en te behouden? Uit een uitgebreide case study, met meer dan 800 face-to-face interviews van mensen in Nederland en 500 extra respondenten via een online enquête, kwam als meest opmerkelijke resultaat naar voren dat Nederlandse vastelandburgers een positieve WTP, een willingness to pay, een bereidheid om te betalen hebben inzake het beschermen van de natuur aan de andere kant van de oceaan. Na correctie voor de voorkeur en de betalingsonzekerheid van de respondent, is het bedrag voor de niet-gebruikswaarde van natuurbescherming op het vasteland Nederland en in Caribisch Nederland geschat op 34 miljoen euro en 17 miljoen euro, respectievelijk.

De totale TEV van de natuur van Bonaire bedraagt volgens het onderzoek meer dan 100 miljoen dollar per jaar. De waarden verschillen aanzienlijk tussen ecosysteemdiensten: toerisme (50 miljoen), de lokale recreatie en culturele waarden (3,9 miljoen), steun aan de visserij (1,1 miljoen), onderzoek en educatieve diensten (1,4 miljoen), kustbescherming (0,1 miljoen), en de dus niet-gebruikswaarden (34 respectievelijk 17 miljoen).

Het besef dat de natuur geld waard is en van belang voor de bevolking, uit zich ook in acties onder de Bonaireaanse bevolking. Nog niet zo massaal, maar toch. De riffen worden regelmatig schoongemaakt, de lionfish die zijn verwoestende uitwerking op de koralen heeft, wordt met Elfjes, een speciaal soort speer, bejaagd, het spookvissen wordt aangepakt door het verwijderen van de verloren gegane vislijnen en -netten die hun dodelijke werk onder water blijven doen, er is extra aandacht voor de Columnar-cactussen die ook tijdens barre en droge tijden zorgen voor voedsel van vogels en andere dieren en ook op het land worden bomen geteld en gepland. Zo brengt Echo Foundation, Bonaires lora-bescherming, met financiële steun van het Wereld Natuurfonds en in samenwerking met onder meer de Junior Rangers van natuurbeschermingsorganisatie Stinapa zeldzame en belangrijke bomen op het eiland in kaart en de teller van de Rare Tree Map staat inmiddels op 175. En natuurlijk was er ook de afgelopen november weer de jaarlijkse boomplantdag om te trachten het eiland weer iets terug te geven van de tijd van toen. Van toen, vele honderden jaren geleden, toen Bonaire er heel anders uit zag. Van kust tot kust begroeid met weelderige bomen. Letterlijk groeiend tot in de hemel.

Overigens, aan het TEEB-onderzoek op Bonaire werd behalve door de onderzoekers Pieter van Beukering van de Vrije Universiteit en Esther Wolfs van adviesbureau WKICS uit Bonaire, meegewerkt door Ingrid van Beek (Imares Wageningen Universiteit), Wouter Botzen (VU), Luke Brander (Brander Ltd), Francielle Laclé, Jorge Amrit Cado van der Lely, Erik Meesters (Imares Wageningen Universiteit), Stijn Schep (WKICS) en Boris van Zanten (VU). Staatssecretaris Sharon Dijksma heeft al aangegeven dat er ook voor Sint Eustatius en Saba soortgelijke studies verricht zullen worden.

Fiscale feiten

Voorgestelde wijzigingen in de OB

Zoals bekend is de huidige regering met voorstellen gekomen om de omzetbelasting (hierna: OB) te wijzigen. Wij noemen hierna de belangrijkste voorstellen. Let wel, de inhoud van de voorstellen kan nog veranderen. Daarnaast bestaat nog geen zekerheid over de datum van invoering.

Tekst: Lennart Huijsen en Ingemara Bak

Verschillende OB-tarieven
Het meest besproken voorstel is de invoering van de verschillende OB-tarieven. Prestaties kunnen belast worden tegen 6, 7 of 9 procent. Het tarief van 7 procent geldt voor verzekeringen en verblijf in hotels, appartementen of woningen door toeristen. De logeergastenbelasting zal verdwijnen. Het tarief van 9 procent gaat gelden voor leveringen van goederen en het verrichten van diensten die als luxe worden beschouwd. Er wordt echter nog gediscussieerd over welke goederen en diensten als luxe moeten worden beschouwd. Voor de overige goederen en diensten blijft het tarief van 6 procent van toepassing.

Buitenlandse dienstverleners
Een dienst verricht door een buitenlandse dienstverlener is nu belast met OB indien die dienst op Curaçao wordt genoten. Voorgesteld wordt om diensten door buitenlandse dienstverleners met OB te belasten indien de afnemer van die dienst op Curaçao woont of is gevestigd. Dit kan leiden tot bijzondere situaties indien een inwoner van Curaçao in het buitenland een dienst afneemt van een daar gevestigde ondernemer. Deze dienst zou op Curaçao belast zijn met OB, terwijl de Curaçaose Belastingdienst daar waarschijnlijk geen zicht op heeft. Een voorbeeld is een ondernemer die op Curaçao woont en tijdens zijn zakelijk verblijf in Miami een auto huurt. Dit zou dan belast moeten worden met Curaçaose OB? Merkwaardig uiteraard. Het wordt er dus niet eenvoudiger op.

Vrijstellingen
De levering van eerste levensbehoeften wordt vrijgesteld van OB. De gedachte is om hieronder te laten vallen brood, eieren, rijst, aardappelen, graan, meel, babyvoeding, vers fruit en groenten. Ook hierover kunnen discussies ontstaan. Zijn bijvoorbeeld zeep en tandpasta geen eerste levenbehoeftes? Deze goederen zullen worden belast met 6 procent of misschien zelfs 9 procent OB.
Verder wordt de levering van goederen en het verrichten van diensten door culturele organisaties vrijgesteld. Ook wordt er een vrijstelling opgenomen voor de verzorging en verpleging van personen in een niet-commerciële inrichting.

Prijsaanduiding
Prijzen worden nu vermeld exclusief OB. Een belangrijke wijziging is dat het verplicht wordt om prijzen inclusief OB te vermelden. Het toegepaste tarief (6, 7 of 9 procent) moet wel op de factuur of kassabon worden vermeld. Ondernemers worden dus verplicht om kosten te maken voor de aanpassing van hun facturatie en/of kasregistratiesysteem. Voor de ondernemer is het dus van belang om nu al na te gaan of een bestaand systeem voldoet aan de eisen van de Belastingdienst.

Invoering
Het is dus nog de vraag wanneer het wetsvoorstel in werking zal treden. Mogelijk kunnen er nog aanpassingen worden doorgevoerd. Waarschijnlijk zal de essentie van de voorgestelde wijzigingen wel op korte termijn worden ingevoerd. Het is dus van belang voor iedere ondernemer om zich te laten informeren over de specifieke gevolgen voor zijn of haar bedrijf. De financiële belangen zijn namelijk groot, omdat boetes kunnen worden opgelegd bij onjuiste verwerking van de OB in de administratie.

Mr Lennart Huijsen en mr Ingemara Bak zijn werkzaam bij PricewaterhouseCoopers Curaçao als belastingadviseurs. In deze rubriek wordt over diverse fiscale onderwerpen geschreven.

Hoeveel omzetbelasting er aan de kassa betaald moet worden, hangt in de voorstellen af van het product.

Mens & Werk

Van baan naar droombaan

Veel te veel mensen doen werk dat zij eigenlijk niet willen. Ze fantaseren over een 'droombaan', maar eigenlijk weten ze niet welk werk het beste bij hen past. Dat het belangrijk is om te weten welk werk het beste bij u past is niet iets waar mensen zich mee bezighouden. En hoe weet u wat voor werk bij u past?

Tekst: Judice Ledeboer

Bij het zoeken naar een baan kijken de meesten welke banen beschikbaar zijn en of ze aan de eisen voldoen. Dit geldt voor zowel hoogopgeleiden als lager opgeleiden. Maar dit werkt meestal niet goed omdat er dan uitgegaan wordt van een baan en niet van de persoon zelf. Een ideale baan hoort bij de persoonlijkheid van iemand. Daarom is het belangrijk om op een andere manier naar een baan te gaan zoeken.

Welke baan hoort bij iemands persoonlijkheid en welke voorkeuren heeft iemand inzake werk. Wel of geen bureauwerk, buiten werken, werken met kinderen of ouderen, werken met dieren, werken met computers of werken met mensen. Vindt u het fijn om alleen te werken of werkt u liever in een team? Hier staan mensen dikwijls niet bij stil als ze een baan gaan zoeken. Daarom is het belangrijk om goed te weten welk werk bij iemand past. Daar kunt u achter komen door gebruik te maken van één van de vele testen en metingen die er op dit gebied bestaan en u kunt ook gaan praten met een coach die ervaring heeft met het begeleiden van mensen die op zoek zijn naar een baan. En u kunt natuurlijk ook aan uzelf vragen stellen zoals: 'Waarom kies ik voor deze baan? Wat vind ik er leuk aan? Wat zou het nog leuker maken? Wat houdt me tegen om volmondig 'ja' te zeggen tegen deze baan? En 'waar ligt mijn passie?'

Als u eerlijk antwoorden geeft op deze vragen komt u er hoe langer hoe meer achter wat u wel of wat u niet wilt. En weet u eigenlijk wel waar uw talenten liggen? Bent u goed in het werken met uw handen, actief bezig zijn, of leest u liever een goed boek en gaat studeren u gemakkelijk af?
Talenten en passie gaan samen. Met andere woorden, meestal bent u goed in wat u het liefste doet. Het is ook belangrijk om te weten wat u niet leuk vindt en waar u niet goed in bent. Daar is niets mis mee. Iedereen heeft dingen die hij liever niet doet, maar als u dat niet ronduit erkent doet u zichzelf te kort.
Leuk werk doen en werk doen dat bij u past is belangrijk. Er is anders geen motivatie en energie om het werk goed uit te voeren. Veel mensen staan daar niet bij stil en dat is de belangrijkste reden waarom iemand niet het werk doet wat hij wil. Dikwijls bevalt de huidige baan niet, maar het geeft inkomen en zekerheid. Natuurlijk is dat het allerbelangrijkste, maar werk doen dat niet bij u past of dat u niet leuk vindt leidt uiteindelijk tot spanning en veel mensen worden er

zelfs ziek van.
Werkgevers realiseren zich vaak niet dat er veel ziekteverzuim is omdat mensen werk doen dat ze niet leuk vinden, om wat voor reden dan ook. Maar ook de werknemers realiseren zich niet voldoende dat hun 'ziekte' dikwijls voortkomt uit het niet gelukkig zijn op hun werk. Als de noodzaak ontbreekt om tijd te besteden aan het vinden van leuker werk verandert er niets.

De beste vraag om uzelf te helpen in deze stap is: 'Wil ik dit werk de komende tien jaar blijven doen?' Als het antwoord nee is, is de volgende vraag: 'Ben ik bereid om tijd en energie te stoppen om dit te veranderen?' Als het antwoord daarop ja is, dan bent u klaar voor de volgende stap. Waar zou u willen werken en met wie? Zou u dicht bij uw werk moeten wonen of maakt dat niet uit? Wilt u part time, in avonddienst of overdag werken? Wilt u een strakke hiërarchie of juist veel vrijheid? Hoe gedetailleerder u bepaalt hoe het ideale werk eruit ziet, des te beter. Nu u weet wat u wilt en hoe dat eruit ziet, kunt u beginnen met de voorbereiding. Misschien hebt u een extra diploma nodig of moet u een bepaalde vaardigheid ontwikkelen. Waarschijnlijk moet u sollicitatiebrieven versturen voor een baan in loondienst. Of u moet zich inschrijven bij de Kamer van Koophandel voor een eigen bedrijf.

Als er twijfel is of u überhaupt wel talenten hebt, vraag dan aan vrienden of familie wat ze uw sterke en zwakkere kanten vinden. Een goede voorbereiding is altijd belangrijk. Het gaat om een investering voor de komende jaren. Wellicht duurt het een tijd voordat u ergens anders aangenomen wordt, maar de aanhouder wint! En als u een eigen bedrijf wilt opzetten kunt u dat misschien eerst in de avonduren beginnen voordat u uw huidige baan opzegt.
Het is natuurlijk altijd spannend om iets nieuws te gaan doen, maar nooit geschoten is altijd mis. De beste definitie van persoonlijk succes is doen wat u wilt en wat bij u past en dan hebt u gewoon uw eigen droombaan gerealiseerd.

Management

Over organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven

Managementstijl

Managementstijl is het zevende onderdeel van bedrijfscultuur en het is een heel belangrijk aandachtspunt. In elke organisatie moeten mensen worden aangestuurd in de richting van het behalen van doelen en resultaten.

Tekst: Jan de Ruijter

Dat sturen kan variëren van dictatoriaal bevelen tot participatief leiden. Het gaat dus om het gedragspatroon van de manager, op welke wijze geeft hij leiding? Op welke wijze gaat hij om met het gezag van zijn positie, straalt hij vertrouwen uit of jaagt hij angst aan, is hij hard of tolerant, op welke wijze behaalt hij resultaten en hoe beloont hij zijn medewerkers. Het is in eerste instantie de manager/leider die de bedrijfscultuur bepaalt, die de toon zet, die bepaalt hoe hij managed en welk klimaat of sfeer hij daarmee creëert in het bedrijf. Gelukkig zijn we met bedrijfskunde en organisatiekunde sedert de vroege jaren 1900 zo ver gekomen dat die als wetenschap erkend worden en op basis van vaststaande kennis worden er nu vijf systemen van management erkend. Vier daarvan werden in de jaren 60 van de vorige eeuw in Amerika vastgesteld door Rensis Likert en hij beschrijft in deze systemen de relatie tussen manager en werknemers. Systeem 1 is het autoritaire systeem waar angst, dreigen en sancties als motivatie gebruikt worden. Beslissingen worden door managers aan de top genomen en die besluiten worden als doelen van de organisatie opgelegd aan werkers die daar bijna altijd vijandig en met achterdocht tegenover staan. Werknemers hebben geen enkele rol of inspraak bij besluitvorming. Er is nauwelijks teamwerk of communicatie.Uitvoering van het werk volgens de gegeven instructies, desnoods met angst inboezemen, is het enige dat telt. Naar dit systeem wordt vaak als exploiterend en uitbuitend verwezen. Het tweede systeem wordt paternalistisch autoritair genoemd. De manager functioneert als een welwillende maar toch autoritaire vader, alles van bovenaf regelend en beslissend. Er kan enige inspraak zijn, maar alleen voor diegenen die het oor van de patriarch hebben en voor zover het in zijn straatje uitkomt. Er wordt bescheiden gemotiveerd door ad hoc-beloningen. Velen van de werknemers voelen zich beschermd door de patriarch en de werktevredenheid kan redelijk zijn, de productiviteit is echter laag en er ontstaat veelal onderlinge vijandigheid over het altijd aanwezige favoritisme. Het derde systeem is het consulterende systeem. Bij dit systeem worden medewerkers gemotiveerd door beloningen, er is enige wederzijdse communicatie, maar die is niet open en van de kant van de medewerkers zeker eufemistisch, en er is enige inspraak voordat doelen opgesteld worden. De betrokkenheid blijft echter beperkt en onvoltooid. Werktevredenheid en productiviteit liggen hoger dan bij het patriarchale systeem. Het vierde systeem is het participatieve systeem dat gekenmerkt wordt door het volle vertrouwen dat het management heeft in de medewerkers en wederzijdse volkomen open communicatie, zowel verticaal als horizontaal. Er is heel veel inspraak, betrokkenheid en creativiteit van de kant van medewerkers en participatie bij de besluitvorming en doelenvaststelling. Aan gezamenlijk vastgestelde en overeengekomen doelen wordt in teamverband met ambitie en plezier gewerkt, er is veel verantwoordelijkheidsgevoel en men wordt ook verantwoordelijk gehouden. Die verantwoordelijkheid werkt motiverend omdat men de doelen mede zelf opgesteld heeft en er ook goede beloningen zijn verbonden aan het behalen van die doelen. Het is ruimschoots aangetoond dat variabelen zoals loyaliteit, houding, inzet en gemotiveerd zijn bij medewerkers het hoogst zijn bij het participatieve managementsysteem. En daarbij ook hun productiviteit en de bedrijfswinst. Het is ook het enige systeem dat voorziet in het streven naar zelfvoltooiing dat elke goede medewerker nu eenmaal intrinsiek heeft.

Laissez-fair
Behalve de vier systemen van Likert werd later een vijfde systeem erkend en toegevoegd en wel het laisser-faire systeem afgeleid van de Franse uitdrukking 'laissez-faire, laissez-passer'. De rol van de manager is door zijn eigen manier van handelen slechts perifeer, incidenteel en minimaal; de werknemers doen hun werk naar eigen inzicht. De manager sluit zichzelf uit en vermijdt zijn verantwoordelijkheden. Het resulterende gebrek aan leiding, richting en focus leidt tot ontevredenheid en het is dan ook een slechte vorm van managen en leidinggeven. Het wordt terecht gerangschikt als een systeem; het wordt dermate systematisch en consequent in alles gehanteerd dat het meer dan een invulling of een stijl is. Een bepaalde managementstijl zoals de koersbepaler, de controleur, de regelaar of de innovator, kunnen we herkennen en aantreffen in elk van de vier systemen van Likert. Laissez-faire past in geen van de vier systemen, want zowel de autoritaire als de participatieve manager is heel actief in zijn bedrijf bezig of met zelf beslissen en regelen of met participeren, in tegenstelling tot de laissez-faire manager die nergens aan meedoet. Laissez-faire is dus terecht ingedeeld bij de systemen, al is het een systeem van nul komma nul waarde.

Onze mooie eilanden
Eén van de tragedies van onze eilanden is dat nu juist het autoritaire en het paternalistische managementsysteem alom, bewust of onbewust, gehanteerd wordt. De twee minst productieve systemen die nooit kunnen leiden tot optimale bedrijfsresultaten, werktevredenheid en zelfontplooiing.Veel van het bedrijfsleven op de eilanden bestaat uit zelfstandige ondernemers die helaas het oeroude Command and Control blijven bezigen alsof er niets beters zou zijn. Het gaat samen met het autoritaire managementsysteem dat vaker dan niet ook nog eens exploiterend is. Een andere tak van het bedrijfsleven is het familiebedrijf waar het patriarchale systeem als iets natuurlijks beleefd wordt. De patriarch zorgt voor zijn mensen als familieleden... maar ze hebben niets te vertellen, worden niet in staat geacht bij te dragen en de baas heeft uiteraard het recht om zijn favorieten te hebben.

(Wordt vervolgd)

Jan G. de Ruijter studeerde aan de Hoge Hotelschool in Den Haag en de University of Pennsylvania, Wharton Business School. Hij was werkzaam bij onder meer InterContinental hotels en Holiday Inns in Amerika, Frankrijk, Venezuela, Curaçao en Aruba. Gedurende 15 jaar was De Ruijter general manager van het Holiday Inn hotel op Aruba en acht jaar daarvan trad hij op als voorzitter van de Aruba Hotel and Tourism Association. Hij was initiatiefnemer en ontwikkelaar van het eerste Marriott hotel op Aruba en is thans gevestigd op Aruba als bedrijfsconsultant.
Reacties: j.deruijter@yahoo.com

Het nut van een Due Diligence Proces

Winst voor koper en verkoper

Iedere bedrijfseigenaar droomt ervan om uiteindelijk zijn bedrijf te verkopen aan de juiste partij en voor de juiste prijs. Vragen die dan op je afkomen zijn: Hoe kun je de juiste koper vinden? Wat is de huidige waarde van het bedrijf en wat is het juiste moment om te verkopen?

Tekst: KPMG Aruba

Wat verwacht de verkoper van een bedrijf te kunnen ontvangen en wat verwacht anderzijds de koper in de toekomst met het bedrijf te gaan verdienen?

De ideale transactie moet een win-win-situatie opleveren, waarbij beide partijen na afloop van de transactie tevreden zijn. Een goed due diligence onderzoek (DD) speelt een essentiële rol bij een succesvolle transactie.

Due diligence houdt een onderzoek in om mogelijke risico's, problemen of juist kansen op te sporen. Ook brengt het een potentiële investering in kaart. Daarbij worden diverse aspecten van een organisatie doorgelicht zoals strategie, financiën, belastingen, markt, concurrentie, maar kan

ook andere zaken onderzoeken zoals operaties, ICT, HRM, pensioenen, technische staat van machines en materieel en milieu/duurzaam beleid.
Vóór de aanvang van een DD heeft een potentiële koper een indicatieve transactiewaarde gesteund door assumpties voor het bedrijf waarin hij wil investeren. Door middel van een DD krijgt de koper een beter gevoel over de transactiewaarde en kan hij deze bijstellen of juist bevestigen.

De verkoper kan, in plaats van het afwachten op een DD van de potentiële koper of zelfs van meerdere biedende partijen, ook zelf beslissen om een vendor initiated DD-rapport (VDD) op te stellen.

In een VDD-rapport beschrijft hij de bedrijfsoperaties, het track record en mogelijke risico's, problemen, kansen, die van belang zijn. Het voordeel van een VDD in tegenstelling tot een DD ligt in het feit dat de verkoper ieder aspect van het bedrijf zelf kan analyseren en mogelijke problemen van tevoren kan aankaarten.

Dit kan tot meer transactiewaarde leiden aangezien de potentiële koper meer transparantie ontvangt. In het bijzonder wanneer er sprake is van meerdere potentiële kopers, zorgt dit proces ervoor dat er minder tijd en middelen benodigd zijn dan wanneer elke potentiële koper zijn eigen DD zal uitvoeren, met de bijbehorende vele vragen als gevolg.

Druk op de ketel
In het geval een bedrijf wordt verkocht, moet men in gedachte houden dat beide partijen uiteindelijk een succesvolle uitkomst verlangen. De goede planning en juiste overwegingen kunnen helpen om de stress en de bekende 'druk op de ketel' bij een transactie te verminderen.
Op deze manier kunnen beide partijen uiteindelijk van de transactie profiteren.

Drie attentiepunten zijn hierbij van belang: goede planning, gevoelige en attente benadering, en vroeg aankaarten van mogelijke problemen.

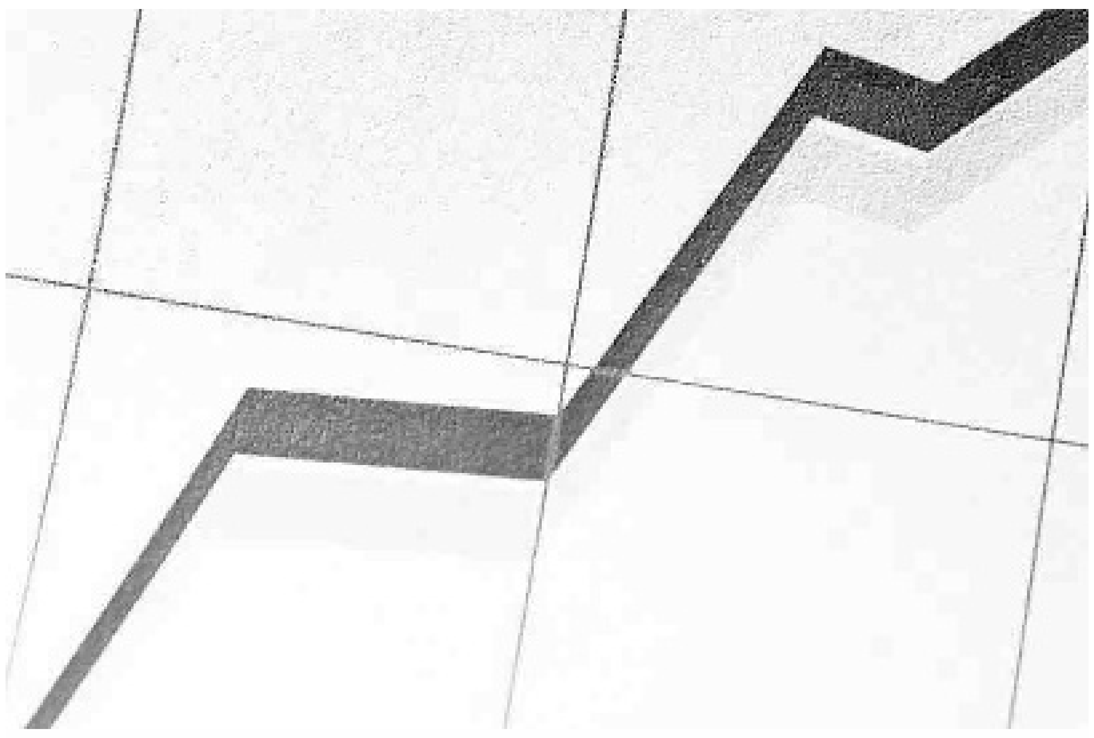

Cijfers zijn van belang. De verkoper wil het bedrijf goed verkopen en de koper wil in de toekomst winst maken.

Goede planning
Een handig hulpmiddel in deze planningsfase is een informatielijst. Deze lijst geeft de verkoper een weergave van wat voor type informatie van belang is voor een potentiële koper. De informatielijst is tevens een hulpmiddel om mogelijke vertragingen in de informatieontvangst op te sporen.
Indien de verstrekte informatie onvolledig is en dus niet aan de verwachtingen voldoet van een potentiële koper, kan dit leiden tot vertragingen, frustraties of zelfs wantrouwen later in het verkoopproces. Indien informatie concurrentiegevoelig is, dan kan gekozen worden voor een gefaseerde informatieverstrekking afhankelijk van de fase van het verkoopproces.

Gevoelige, attente benadering
Er heerst vaak een grote onzekerheid bij transacties waar werknemers en management niet weten wat ze kunnen verwachten van de nieuwe eigenaar.
Een goede DD kan helpen om de potentiële koper een goed inzicht te geven in het bedrijf en zijn strategie te bepalen om deze verwachtingen te kunnen beheersen.
Afhankelijk van de vertrouwelijkheid van een transactie, kan gekozen worden om, eventueel gefaseerd, personeel van de onderneming te betrekken bij het DD-onderzoek.

Vroeg aankaarten problemen
Verrassingen tijdens een transactie moeten worden voorkomen. Er is niets zo waardevol als vertrouwen en verrassingen kunnen hetvertrouwen van een potentiële koper in de verkoper en zijn bedrijf schaden.
Daarom is het beter om mogelijke bedrijfsproblemen in een vroeg stadium van het proces te analyseren en aan het licht te brengen.

KPMG Corporate Finance
Telefoonnummer Aruba: (+297) 525 5764. E-mailadressen: baptista.nicole@kpmg.an of dezeeuw.henk@kpmg.an

MKB

Kennis overdragen binnen een bedrijf

Binnen elk type organisatie wordt geleerd van elkaar en samengewerkt. In grote bedrijven, maar ook binnen het MKB. Ervaren krachten of de werkgever zelf werken nieuwe collega's in. Leermeesters begeleiden studenten tijdens de Beroepspraktijkvorming (BPV), de tijd die tijdens de beroepsopleiding op de werkvloer wordt doorgebracht.

Tekst: Emiel Gerdes

Kennis overdragen lijkt vanzelfsprekend en eenvoudig, maar kan soms lastig zijn. De nieuwkomer of student is niet thuis in de bedrijfscultuur, spreekt het vakjargon (nog) niet en de communicatie wil niet altijd direct vlotten.

KBB verzamelde een aantal tips van ervaren leermeesters om het overdragen van kennis en het coachen van (toekomstige) collega's te verbeteren.

Aandacht voor proces
Als werkgever bent u vooral bezig met de inhoud. Logisch, uiteindelijk komen mensen bij u werken om bepaalde taken uit te voeren en doelen te bereiken. Toch is het ook van belang om het proces er omheen voldoende aandacht te geven. Zorg er voor dat beide partijen vooraf weten wat men kan verwachten en hoe de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden liggen. Leg deze vast in een functiebeschrijving of een arbeids- of BPV-overeenkomst, dat voorkomt discussie en frustratie achteraf. Ook door zaken als werktijden, inwerkperiode en momenten van beoordeling vooraf te regelen wordt veel ellende voorkomen.

Leren doe je niet alleen uit de boeken, maar ook in de praktijk.

Kans om te leren
Geef mensen een redelijke kans om iets te leren of ervaring op te doen. Studenten die alleen de auto's mogen poetsen of de prullenbakken legen leren niets van u. Hun motivatie daalt tot het nulpunt en uw ergernis neemt toe. Neem de tijd de nieuwkomer uw manier van administratie uit te leggen en er mee te oefenen. Hoe kan hij het anders ooit van u overnemen? En u zult merken, door het trucje uit te leggen aan een ander leert u zelf ook! Studenten en nieuwe collega's zijn nog geen volwaardige medewerkers en verdienen de kans om te leren. Vermijd ook aannames over de kennis van de ander. Stem gewoon af. Waarom zou u ervan uitgaan dat iemand een computerprogramma beheerst omdat u daar zelf 10 jaar geleden toevallig voor gekozen heeft?

Geven van instructie en beoordelen
Stelt u zich vooraf een aantal vragen als u een instructie wilt geven. Waar draait de instructie om en wat wilt u ermee bereiken? Welke gereedschappen mogen gebruikt worden? En wanneer is het doel bereikt en hoe gaat u dit controleren? Door dit vooraf duidelijk te stellen voorkomt u dat u onvolledig bent of steeds willekeurig beoordeelt. In beide gevallen bereikt u uw doel niet, namelijk de ander te leren om een opdracht op een bepaalde wijze uit te voeren. Maak ook duidelijk waarom bepaalde stappen gezet moeten worden. Als iemand het nut van een handeling niet kent of begrijpt, dan zal hij snel denken dat deze stap ook wel kan worden overgeslagen.
Feedback, een kwestie van geven en nemen
Feedback is het geven van een mening op de prestatie of het gedrag van een ander. Redenen voor feedback geven kunnen zijn:

- Het duidelijk maken van een probleem;
- De prestaties van de ander te verhogen;
- Ondersteuning te geven;
- Een betere samenwerking te realiseren.

Het geven van feedback kan positief of negatief zijn en gebeurt bij voorkeur in een gesprek. Vertel vanuit de 'ik-vorm' en houdt u zich aan de feiten. Ik heb gezien dat, ik vind dat, etc. Positieve feedback kan prima in aanwezigheid van anderen, negatieve feedback bespreekt u liever persoonlijk. En geef deze met het doel het punt te verbeteren. Geef regelmatig feedback. Ook als de student of medewerker er niet om vraagt. Niet alleen als het niet goed gaat, maar ook als het wel goed gaat.
Laat de ander ook eens vertellen hoe hij zelf een bepaalde klus of situatie heeft ervaren. Het levert soms verrassende invalshoeken op waar u ook van leert. Zie feedback als een cadeautje, als informatie waarmee u verder kunt.

Trainingen
Het kader met de 10 'Do's' is een samenvatting van het boekje 'Een 10 voor de Leermeester' dat KBB Curaçao heeft ontwikkeld en uitreikt aan de Leermeesters vsbo/sbo Curaçao die het certificaat ontvangen. Inmiddels hebben 300 vakmensen op Curaçao de training gevolgd en aan de hand van de evaluaties en input van de trainers is in december 2012 de training verbeterd en geactualiseerd. De leermeestertrainingen worden mede mogelijk gemaakt door het ministerie van Economische Ontwikkeling en voor alle sectoren zijn in 2013 opnieuw gesubsidieerde plaatsen beschikbaar.

Voor meer informatie over de leermeestertrainingen: KBB, R. Daal, 8402777 of rdaal@kbbcuracao.com

10 'Do's' uit de praktijk

1. Vergeet nooit een overeenkomst aan te gaan. Leg duidelijke afspraken vast in begrijpelijke taal.

2. Vakmanschap is Meesterschap. De student komt in uw bedrijf om een vak te leren en daar horen sociale kwaliteiten bij zoals overleggen, collegialiteit en verantwoordelijkheid. Besteed hier aandacht aan.

3. Beperkt u zich niet tot technische vaardigheden. Als u uw ervaring en kennis over wilt dragen dan hoort daar ook het gedrag bij voor de beroepsbeoefenaar.

4. Accepteer geen afwijkend gedrag. Als iedereen om 8 uur begint, dan geldt dat ook voor de nieuwkomer of student. Creëer geen uitzonderingspositie.

5. Accepteer nooit dat er onveilig wordt gewerkt. Tolereer vanaf de eerste dag niet dat iemand op kedsen loopt terwijl werkschoenen verplicht zijn of een baseballpetje draagt terwijl een koksmuts verplicht is.

6. Breng balans in de wensen van de school en de mogelijkheden van uw bedrijf. Als u studenten over de vloer heeft, is uw beroepspraktijk leidend in het leerproces. De school mag eisen stellen mits deze niet ten koste gaan van de bedrijfsvoering.

7. Grijp niet terug op een (ver) verleden. Op opmerkingen als 'toen ik 16 was…' of 'in de jaren 80 deden we het zo…' zit niemand te wachten. U kunt zich beter afvragen hoe de wereld er over 5 jaar uit zou kunnen zien.

8. Schep geen verwachtingen waar u geen invloed op heeft. Een opmerking als 'als je straks ervaring hebt/een diploma hebt, ga je een goed salaris verdienen' is ongelukkig. Met andere woorden: het maakt niet uit wat je nu doet, de beloning komt later wel. Het gaat juist om wat diegene nú doet en leert. Dat doet er toe.

9. Vergeet het leven na het werk niet. Vergeet niet af en toe te informeren naar het leven van de ander buiten het werk. U toont daarmee persoonlijke belangstelling, maar het geeft u tevens inzicht in zijn belevingswereld. Iets wat de uitvoering van het werk weer ten goede komt.

10. U biedt geen bedrijfsopleiding aan. In het geval van BPV is opleiden een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de school en het bedrijf. Realiseert u zich dat u studenten niet exclusief voor uw eigen organisatie opleidt.

Spotlight op een lid van Adeck

Hensley Isidora: 'Goede service en degelijke kwaliteit'

In het kader van het 20-jarig bestaan van de organisatie voor het klein- en middelgrootbedrijf, Asosiashon di Empresa(rio)nan Chikí Kòrsou (Adeck), verschijnt er elke maand gedurende 2013 een artikel in de Ñapa dat licht werpt op de organisatie, haar activiteiten en een ondernemer die lid is van de organisatie. Het accent ligt hierbij vooral op het belang van het midden- en kleinbedrijf.

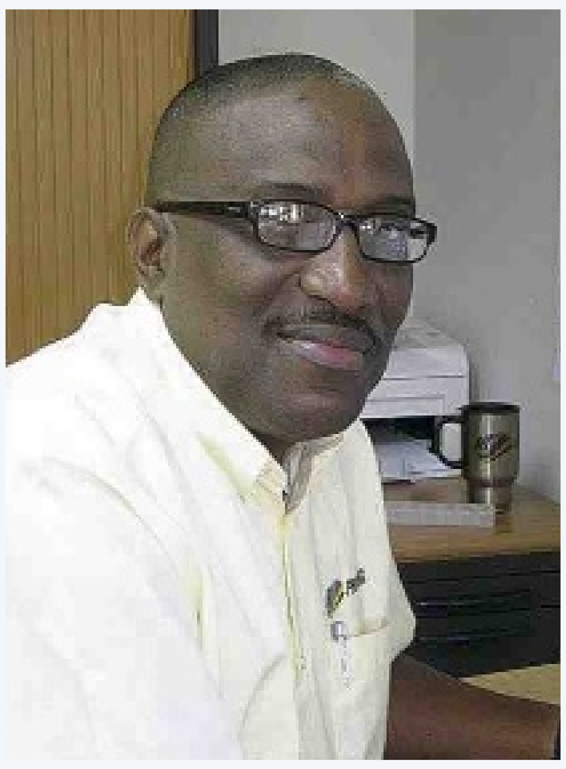

Naam ondernemer: Hensley Isidora
Naam bedrijf: Hi Printing
Bestaat officieel sinds: 22 juni 1992
Aantal medewerkers: 26
Soort bedrijf: Drukkerij voor 'commercial printing'
Contact: Colombiaweg 1
869-2107/868-0071, www.hiprinting.com

Na de middelbare school wilde Hensley Isidora iets anders doen dan verder studeren. Terwijl hij een avondopleiding volgde, begon hij als autowasser te werken bij een bedrijf dat loten verkocht. Niet lang daarna besloot de werkgever zijn activiteiten uit te breiden door ook een drukkerij, voornamelijk voor eigen gebruik, op te richten. Isidora kreeg de gelegenheid om in deze nieuwe drukkerij te werken. Eerst aarzelde hij, aangezien hij geen enkele kennis had van 'die wereld'. Uiteindelijk lukte het hem met instemming van zijn werkgever om op zaterdag en zondag gratis in de drukkerij te werken en opgeleid te worden. Na zeven jaar als werknemer in deze drukkerij te hebben gewerkt overwoog hij een opleiding op dit gebied te gaan volgen. De bedoeling was om naar een grafische school in Nederland te gaan.

Na een gedegen evaluatie besloot hij hier echter vanaf te zien. Voor de toenmalige werkgever was het runnen van de drukkerij geen commerciële activiteit, maar eerder een activiteit om zijn onkosten te verlagen. Dit was voor Isidora de aanleiding om te beslissen voor zichzelf te beginnen. Achter in de tuin van zijn ouderlijk huis bouwde hij een 'hokje'. Met de hulp van familie lukte het hem het 'hokje' achter in de tuin gebruiksklaar te maken, en kocht hij, met 50 procent financiering van de Maduro & Curiel's Bank zijn eerste machine die toentertijd 8.000 gulden kostte.

Uitdagingen

Hierdoor stond Isidora al meteen voor zijn eerste uitdaging, namelijk het terugbetalen van de lening in de vorm van een maandelijkse aflossing van 180 gulden. En dit terwijl hij nog geen enkele vaste klant had! Het duurde niet lang of hij kreeg een opdracht, waarmee hij maandelijks 250 gulden verdiende. Toen de noodzaak voor uitbreiding zich voordeed, verkocht de startende ondernemer zijn auto, die 1 jaar oud was, om met de winst te kunnen voorzien in meer machines en materiaal om mee te werken. Dit betekende dat hij een veel oudere auto ging rijden. Maar Isidora had een duidelijk doel voor ogen, dus trok hij zich niet zoveel aan van wat anderen ervan zouden vinden, noch hoe hij overkwam bij bijvoorbeeld vrienden die wel in een splinternieuwe auto rondreden.

Langzaam maar zeker breidde de eenmanszaak zich uit en nu, zo'n 20 jaar later, telt het bedrijf 26 werknemers en is het pand gevestigd aan de overkant van de straat tegenover Isidora's ouderlijk huis. Ook de taakverdeling is veranderd. Hij houdt zich nu voornamelijk bezig met de dagelijkse leiding en het administratief gedeelte van de onderneming. Dit was in het begin trouwens een grote uitdaging voor hem, aangezien hij geen administratieve opleiding had. Ook al leken de concurrenten Hi Printing met grote stappen voor te zijn, toch is het hem gelukt met

Het belang van een 'Business Plan'

Heel wat van de hedendaagse problemen waar ondernemers mee te kampen hebben, konden voorkomen te zijn geweest door planmatig te werk te gaan. Hier komt een 'business plan' (ondernemingsplan), dat alle delen van de onderneming omvat, goed te pas. Door het opstellen van een 'business plan' kan een ondernemer onder meer te weten komen hoe haalbaar zijn ondernemingsidee is door de sterke en zwakke punten in kaart te brengen. Wanneer de onderneming eenmaal operationeel is, kan door regelmatige evaluatie van de resultaten ervoor worden gezorgd dat de onderneming haar doelen blijft bereiken. Bovendien kan een 'business plan' ook anderen een duidelijk beeld verschaffen van de organisatie; dit is vooral van belang wanneer de ondernemer een (onderhandse) lening wil aangaan. Wat het doel van het opzetten van een 'business plan' van de ondernemer ook mag zijn, het is nuttig en belangrijk dat er zoveel mogelijk informatie in wordt meegenomen; daardoor wint hrt 'business plan' behoorlijk aan kracht.

de beschikbare middelen en uitstekende dienstverlening, producten van hoge kwaliteit aan zijn cliëntèle te leveren.

Dank en succesfactoren

Isidora is vooral zijn trouwe klanten dankbaar. Deze klanten bleven steeds weer terugkomen en brachten door positieve mond-op-mond-reclame ook nieuwe klanten aan. Ook is hij zijn personeel heel dankbaar, inclusief het managementteam, dat hem dagelijks en indien nodig zelfs in het weekeinde bijstaat. Hoewel Isidora een sterk karakter heeft als het aankomt op het nemen van beslissingen en ook wel weet wat en hoe hij het wil (bereiken), toch staat hij ook open voor de mening van zijn werknemers. Hij acht zich gelijkwaardig aan hen.

Andere karaktereigenschappen die volgens Isidora zeker bijdragen tot het succes van een ondernemer en onderneming zijn: eerlijkheid, volharding, hard werken, punctualiteit en het nakomen van afspraken. Door eerlijk te zijn creëert de ondernemer bijvoorbeeld vertrouwen. Ondanks het succes van Hi Printing stelt Isidora zich bescheiden op en staat hij altijd klaar om te helpen.

Ambitie, wens en toekomst

Het is Isidora's ambitie en doelstelling om Hi Printing naar een hoger niveau te tillen. Momenteel worden er reeds producten naar Sint Maarten geëxporteerd, maar in de nabije toekomst zou Hi Printing de exportwerkzaamheden willen uitbreiden tot alle eilanden van de voormalige Antillen. Ook wenst Isidora dat Hi Printing nog generaties lang zal blijven bestaan; zelfs als hij er niet meer is.

Adeck

Tijdens dit hele traject heeft Hensley Isidora onder meer cursussen bij Adeck gevolgd. Ook bezoekt hij nog steeds de vergaderingen, waar hij met andere ondernemers van gedachten kan wisselen en aanmoediging kan putten uit het feit dat zij dezelfde dingen meemaken en elkaar dus begrijpen en kunnen adviseren.

"Adeck is enorm gegroeid. Aangezien ondernemers de ruggengraat van de lokale economie vormen, is het voor de leden belangrijk om een bijdrage te blijven leveren, zodat Adeck deze ruggengraat verder kan verstevigen", aldus Isidora.

Adeck kan dit doen door voor zowel nieuwe als reeds bestaande ondernemers de tijd te nemen en gesprekken te voeren. Het is als het ware net als bij een baby die opgroeit, uiteindelijk volwassen wordt en het huis uitgaat; maar deze kan nog altijd terug naar het ouderlijke huis als hij raad nodig heeft.

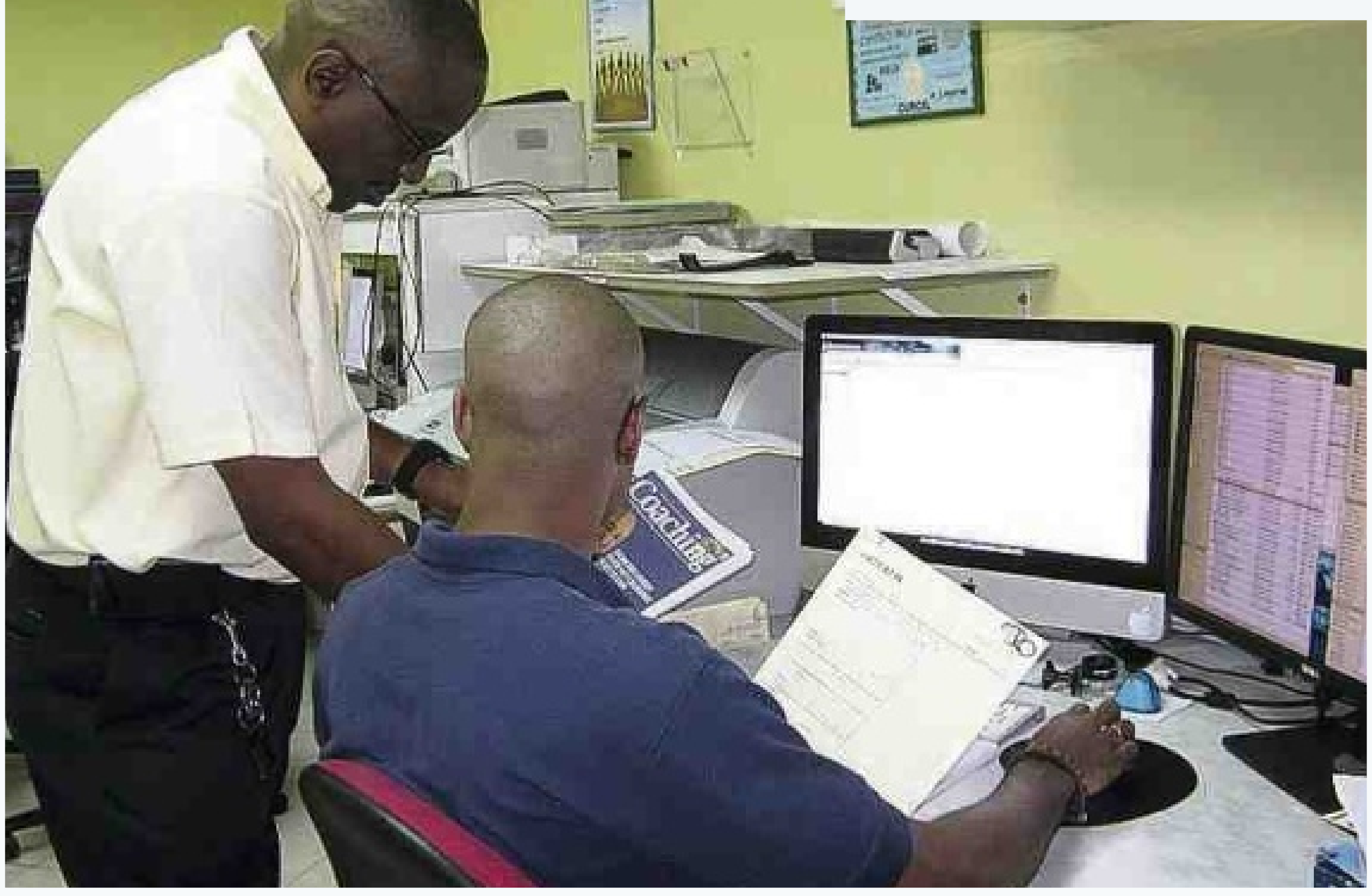

Wat doet Adeck?

Adeck vertegenwoordigt de sector van kleine en middelgrote bedrijven wanneer er beslissingen moeten worden genomen over dit soort bedrijven en die hen beïnvloeden. Adeck organiseert regelmatig lezingen, cursussen en conferenties over onderwerpen die van belang zijn voor ondernemers. Ook worden er onderzoeken ingesteld op diverse gebieden die van belang zijn voor kleine en middelgrote bedrijven op Curaçao; het algemene doel van deze onderzoeken is om stimulans te bieden aan deze bedrijven, hen steun te verlenen, te helpen en te adviseren. Ook aan startende ondernemers biedt Adeck de nodige informatie en steun. Tevens wordt er advies geven aan kleine ondernemers, waar nodig door samen te werken met andere professionele organisaties die hetzelfde doen. Eén van de zaken waar Adeck altijd de aandacht van ondernemers op vestigt, in een gedegen 'business plan'.

Boeken

Gezag

Het oude leiderschap op basis van macht werkt niet meer in moderne organisaties. Om het beste uit mensen te halen heeft een leider gezag nodig. Gezag betekent dat mensen luisteren omdat ze hier zelf voor kiezen, niet omdat het moet. Met gezag worden niet alleen betere resultaten behaald, het maakt het werk ook voor iedereen leuker, ook voor de leider.

Zowel macht als gezag hangt samen met aangeboren instincten. Onze hersenen zijn echter niet geëvolueerd voor de realiteit van moderne organisaties. Hierdoor raakt ons instinct van slag. Het gevolg is een overvloed aan falende managers en de misvatting dat slechts weinigen in de wieg gelegd zijn om te leiden.

In dit boek van Mark van Vugt en Max Wildschut wordt uitgelegd hoe dit instinct werkt, waardoor het van slag raakt en hoe hier beter op in te spelen. U leert zo gezag te ontwikkelen in de meest onwaarschijnlijke omgeving: moderne organisaties.

Acht principes helpen om meer gezag te ontwikkelen:

1. Begrijp de uitdaging waar u als leider voor staat;
2. Vindt uw niche;
3. Creëer toegevoegde waarde;
4. Leef u in;
5. Gedraag u;
6. Ken uw moment;
7. Speel uw rol;
8. Blijf uzelf ontwikkelen.

Wilt u een keer meewerken aan deze rubrieken?

Bel 736-9050 of mail napa@amigoe.com en meld u aan!

Business Agenda

Curaçao

Week van de Sales
Teamwork organiseert van 11 tot en met 15 maart de Week van de Sales. Een week die deelnemers hogere verkoopresultaten en meer verkooprendement moet brengen. Een intensieve week vol trainingen die goed in de praktijk toe te passen zijn.

Tijdens de Week van de Sales krijgen deelnemers drie verschillende verkooptrainingen, waarbij zij communicatieve en commerciële vaardigheden leren toepassen. Speciaal gericht op iedereen die regelmatig persoonlijk klantcontact heeft in dienst van een commercieel doel.
Meer informatie is verkrijgbaar bij Teamwork Curaçao, tel. 461 6645.
Op 11 en 12 maart is er de training 'Nieuwe klanten veroveren' bedoeld voor salesmedewerkers en accountmanagers. Niet alleen een deal sluiten, maar vooral een nieuwe relatie leggen, is het credo. Het creëren van new business is een vak. In deze tweedaagse training krijgt de deelnemer inzicht in de markt en het verkoopproces. Commerciële vaardigheden worden opgefrist en nieuwe worden toegevoegd. Wat men leert kan direct vertaald worden in meer omzet.

Voor dezelfde doelgroep is er donderdag 14 maart en vrijdag 15 maart de training 'Haal meer uit uw klanten!' Beide trainingen kosten 950 gulden, exclusief ob en inclusief materiaal en lunch. Een klant binnenhalen is stap één, maar vaak blijkt dat er bij bestaande klanten nog veel te winnen valt.
In deze praktijkgerichte training wordt geleerd dat planmatig te verzilveren. Alle belangrijke aspecten van het accountmanagement komen aan de orde.
11, 12, 14 of 15 maart is er ook de training 'Succesvolle verkooprituelen' die een dag duurt. Deze training is bedoeld voor bedienend horecapersoneel en verkoopmedewerkers in de retail en kost 450 gulden exclusief ob en inclusief materiaal en lunch. Een compacte en actieve training gericht op het verkoopproces in horeca en retail. Communicatie, verkoopgedrag en klantgericht denken op de werkvloer zijn belangrijke succesfactoren voor verkoopmedewerkers in deze branche. Klanten en gasten komen in uw winkel of restaurant, maar hoe wordt daar klantgericht en effectief mee omgegaan? In deze training ontdekt de deelnemer wat zijn verkoopritueel is en hoe de omzet hiermee verhoogd kan worden.

Wedding & Event Showcase
Ondernemers kunnen een booth huren tijdens The Wedding Experience en Wedding & Event Showcase die zaterdag 4 mei plaatsvindt. Belangstellenden kunnen contact opnemen met Celebrations via tel. 563-0422, info@celebrations-cur.com , www.celebrations-cur.com of de Facebook-pagina.
Het is voor de derde keer dat Marilse Statie van Celebrations, die een gecertificeerd wedding & eventplanner is, The Wedding Experience organiseert, deze keer dus in uitgebreide vorm. Het evenement vindt plaats in Renaissance Curaçao & Casino.
Er komen verschillende aspecten aan bod waarmee rekening moet worden gehouden als u een trouwfeest organiseert. Verder is er aandacht voor diensten voor verschillende gelegenheden: doop, verjaardagen en jubilea. Deelnemers aan de Showcase zijn bijvoorbeeld modehuizen, taartenbakkers, schoonheidsspecialisten, muziekgroepen en fotografen. Er is ook een Bridal Runway Show.

Alles over het vieren van een huwelijk en andere feesten.

Beroep onder de loep

'Geen uur op kantoor'

In de rubriek 'Beroep onder de loep' vertellen mensen over hun ervaringen in hun beroep. Deze week: Arjen van Zijl, directeur van The Swimfactory, Sport, Fun and Therapy en sportleraar/zwemleraar.

Tekst en foto: Roxanne Martha

Wat houdt je beroep in?
"Ik geef zwemles aan kinderen vanaf 4 jaar en aan volwassenen. Ik geef begeleiding in heel veel verschillende vormen van zwemmen. Naast het reguliere ABC- diploma zwemmen, geef ik begeleiding bij onder meer conditiezwemmen. Conditiezwemmen is bedoeld voor mensen die er behoefte aan hebben om beter te gaan zwemmen. Ze kunnen dan onder meer hun zwemhouding verbeteren en hun zwemtechniek verfijnen. Een andere dienst die we bij The Swim Factory aanbieden is revalidatiezwemmen. Dat is zwemmen op basis van een medische indicatie. Dat kan variëren van vrouwen die zwanger zijn tot mensen die een ongeluk hebben gehad waardoor ze beperkt worden in hun beweging."

Hoe lang ben je al zweminstructeur ?
"Oorspronkelijk ben ik sportleraar, dus in totaal geef ik al 25 jaar bewegingsles. In Nederland heb ik na mijn studie aan het Centraal Instituut Opleiding Sportleiders (CIOS) in Amsterdam gymles gegeven op onder meer scholen en in zwembaden. In Nederland heb je namelijk droge gymlessen en natte gymlessen. In de tussentijd heb ik extra cursussen gevolgd om me te specialiceren op hydrotherapy en zodoende ben ik fulltime zwemleraar geworden. Eerst een aantal jaren in Nederland en sinds 1997 op Curaçao."

Wat is het vervelendste dat je in je werk hebt meegemaakt?
"Ik ben heel erg blij met het werk dat ik doe, dus er zijn geen vervelende dingen aan het werk zelf. De minder leuke dingen zijn meer de beperkingen die ik ervaar. We zijn bijvoorbeeld nu bezig met een reorganisatie van The Swim Factory. We gaan onder meer de website 'up-daten' en komen met bedrijfskleding. Allemaal om het nog professioneler te maken. Daar hoort ook uitbreiding van personeel bij en met name het vinden van geschikte zweminstructeurs. Dat is op Curaçao heel moeilijk. 'Graag zwemmen', is helaas niet voldoende. Het is belangrijk dat een zweminstructeur ook een pedagogische achtergrond heeft. Hij of zij moet veel geduld hebben, creatief zijn en goed kunnen omgaan met kinderen. Een andere beperking die ik heel jammer vind is dat ondanks het warme weer op Curaçao het water in het zwembad best koud kan zijn. Bij therapeutisch zwemmen heeft dat het gevolg dat het langer duurt voor de genezende effecten van het revalidatiezwemmen zichtbaar worden. Water waarin mensen zich behagelijk voelen is het beste."

En wat is het leukste dat je hebt meegemaakt?
"Het leukste vind ik het werken met kinderen. Kinderen zijn altijd enthousiast en staan overal voor open, waardoor ze ook veel opnemen. Zwemles is voor hen een eerste kennismaking met structuur en discipline. Het mooiste is hoe ze stralen bij de ontvangst van hun eerste zwemdiploma. Het is sowieso een van de eerste diploma's die ze in hun leven ontvangen."

Waarom is werken als zweminstructeur het leukste wat er is?
"Wat mijn werk zo leuk maakt, is de vrijheid. Het is werk in de buitenlucht. Ik zou het geen uur volhouden op een kantoor. Wat het werk verder leuk maakt, is dat ik mijn werktijden zelf kan bepalen. En 'last but not least': Een groot deel van de lessen zijn bij Lions Dive Beach & Resort. Het is een van de mooiste zwembaden van Curaçao."

Wat was je graag geweest als je geen zweminstructeur was?
"Oei! Dat is best een moeilijke vraag. Ik heb namelijk heel veel andere dingen die me leuk lijken. Tja, als ik echt één andere baan moet noemen, dan denk ik in de culinaire sector. Koken is een andere passie van mij. Ik kook thuis regelmatig. Dan zoek ik leuke recepten op en ga er vervolgens mee experimenteren."

Bestemming Curaçao

Familie weer zien

(vlnr) Moeder/Oma Magna Merencia, Dinaida Merencia met haar twee dochters Shakira en Saphira, Julie Merencia, Randy Merencia en Wendy Raasman met hun dochter Seyana.

Naam: Randy Merencia en Wendy Raasman, Dinaida Merencia en Julie Merencia
Komen uit: Nederland, St. Maarten en Aruba
'Business or Pleasure?': Pleasure
Verblijven bij: Familie

Tekst en foto: Roxanne Martha

Dinaida (45) woont al 21 jaar op St. Maarten. "Ik ben in 1989 op vakantie geweest naar St. Maarten en was meteen verliefd op het eiland. Het landschap met al die mooie groene bergen vond ik prachtig. Ik zag het helemaal zitten om daar te wonen. Ik was toe aan een nieuwe draai in mijn leven. Ik wilde mijn baan bij het postkantoor opzeggen zodat ik naar St. Maarten kon verhuizen. Maar toevallig werd er net in die tijd een vestiging op St. Maarten geopend dus kreeg ik een overplaatsing naar het eiland."
Dinaida werkt inmiddels voor Insel Air en één van de voordelen daarvan is dat ze tegen een zeer gereduceerd tarief mag reizen met de vliegmaatschappij. "Daardoor kom ik regelmatig naar Curaçao. Ik kom ook elk jaar om de Gran Marcha te zien. Daar kwam bij dat ook mijn broer Randy en zijn gezin rond die tijd op Curaçao zouden zijn, dus het was extra belangrijk om op het eiland te zijn. Mijn zus Julie uit Aruba kwam ook, dus was de familie compleet. Ondanks het feit dat we allemaal in het buitenland wonen, zijn we een hele hechte familie. Het is dan ook heel leuk om met z'n allen te zijn en oude herinneringen op te halen."
Randy (33) en Wendy (29) zijn uit Nederland gekomen voor de viering van de 80e verjaardag van Wendy's oma. Voor Randy meteen ook een mogelijkheid om zijn moeder en andere familieleden te zien. Afgelopen augustus waren ze ook speciaal voor de doop van hun dochter Seyana naar Curaçao gekomen. "We komen meestal één keer per jaar naar Curaçao om familie te bezoeken", vertelt Wendy. Randy: "Wegens de bijzondere familiefeesten zijn we heerlijk twee keer binnen korte tijd naar het eiland gekomen."
Randy woont inmiddels 14 jaar in Nederland en is werkzaam als ICT-beheerder. Wendy woont er 17 jaar en is advocaat. Na al die jaren in Nederland heeft het stel steeds meer behoefte om bij familie op Curaçao te zijn. "We overwegen daarom om voorgoed naar Curaçao te komen. We horen vaak dat de salarissen hier veel lager liggen, vergeleken met Nederland. Maar dat is voor ons geen beletsel. Familie vinden we in dat opzicht veel belangrijker", aldus Randy.
Julie (43), die op Aruba woont, heeft haar reis naar Curaçao gepland toen bekend werd dat Randy naar Curaçao zou komen. Zij hebben elkaar in augustus voor het laatst gezien met de doop van Seyana die tevens Julie's peetdochter is. "Het is leuk dat Randy en Wendy zijn gekomen hoor, maar het gaat mij vooral om Seyana", grapt Julie. Voor Julie kwam deze periode ook nog eens goed uit omdat ze de Gran Marcha na jaren weer kon meemaken. "Behalve een keertje de afscheidsoptocht heb ik de Gran Marcha overdag al bijna tien jaar niet meegemaakt", vertelt Jullie. "Dit jaar heb ik deze dus weer kunnen zien en ik heb er echt van genoten. Ik ben dol op carnaval en vier het op Aruba ook uitgebreid, maar het is toch anders dan op Curaçao."

Dat alle drie de kinderen in het buitenland wonen, maar nu tegelijkertijd op Curaçao zijn, is ook heel fijn voor hun moeder die binnenkort een operatie moet ondergaan. "Het is gelukkig geen ernstige ingreep, maar voor haar is het denk ik wel een opluchting dat wij er in de periode voor en na de operatie zijn", aldus Dinaida. "Het is alleen wel jammer dat de artsen deze operatie net een hele week hebben uitgesteld", zegt Julie. "Ik heb op Aruba verplichtingen met mijn werk en mijn honden wil ik ook niet te lang alleen laten. Gelukkig is Randy er nog en Dinaida heeft haar verblijf wel kunnen verlengen. Bij mijn broer en zus is mijn moeder in goede handen."